T.C
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

OLUZ HÖYÜK DEMİR ÇAĞI BİTKİSEL BEZEMELİ ÇANAK – ÇÖMLEĞİ

Gözde DİNARLI

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Özlem ÇEVİK

EDİRNE 2014

TC.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÖZDE DİNARLI tarafından hazırlanan **OLUZ HÖYÜK DEMİR ÇAĞI BİTKİSEL BEZEMELİ ÇANAK – ÇÖMLEĞİ** Konulu **Yüksek lisans** Tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği"nin 23.-24. maddeleri uyarınca **22.01.2014 Çarşamba** günü saat **12.00**'de yapılmış olup, tezin* KABUL EDİLMEDİNE **OYBİRLİĞİ** / **OYÇOKLUĞU** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Doç. Dr. Özlem ÇEVİK (Danışman)	kabul edilmesine	
Doç. Dr. Şevket DÖNMEZ (Üye)	kabul edilmesine	
Prof. Dr. Burçin ERDOĞU (Üye)	kabul edilmesine	

*Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine /Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10028091
Yazar Adı / Soyadı	GÖZDE DİNARLI
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 27517587046
Telefon	5062195195
E-Posta	gozdedinarli@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	OLUZ HÖYÜK DEMİR ÇAĞI BİTKİSEL BEZEMELİ ÇANAK ÇÖMLEĞİ
Tezin Tercümesi	IRON AGE POTTERY WITH PLANTAL DECORATION OF OLUZ HÖYÜK
Konu	Arkeoloji = Archeology
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	
Anabilim Dalı	Arkeoloji Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Arkeoloji Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yıl	2014
Sayfa	144
Tez Danışmanları	DOÇ. DR. ÖZLEM ÇEVİK 13790038900
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	
Kısıtlama	36 ay süre ile kısıtlı

Tezimin,Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine izin veriyorum. Ancak internet üzerinden tam metin açık erişime sunulmasının 18.02.2017 tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.
NOT: Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.

18.02.2014

İmza:

ÖZET

Kızılırmak Havzası ve yakın çevresi Demir Çağı bitkisel bezemeli boyalı çanak-çömleği Maşat Höyük, Alaca Höyük, Boğazköy, Eskiyapar, Alişar Höyük, Kaman – Kalehöyük, Kültepe, Topaklı, Akalan ve Karasamsun gibi önemli merkezlerin varlığına karşın, bugüne değin ayrıntılı bir şekilde çalışılmamıştı. Yedinci sezonunu geride bırakan (2007-2013) Oluz Höyük Sistematik Arkeolojik Kazıları'nda oldukça sağlam bir şekilde saptanan Demir Çağı tabakalarında ele geçen çanak - çömlekler içinde yüzlerce boya bezekli kap parçası bulunmuştur. Bunların önemli bir kısmı bitkisel bezeme içermektedir. Yaprak, Spiral, Tomurcuk, Sarmaşık gibi motiflerin oluşturduğu bitkisel bezemelerin boya bezekli çanak-çömlek gelişiminde oynadığı rol, hangi motiflerin bölge kaynaklı olduğu, hangilerinin ithal olarak geldiği soruları, düzenli tabakalaşma temelinde ilk kez irdelenmiştir. Bu bağlamda diğer çağdaş merkezlerin bitkisel bezemeleri incelenmiş ve bunlar hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Kızılırmak Havzası'na etki yaptığı söylenen Phryg ve Galat çanak - çömleği bitkisel bezemeler temelinde yeniden ele alınmış, bölgeye etkileri tartışılmıştır. Bu bağlamda, yukarıda açıklanan çerçevede bir çalışma Anadolu Demir Çağı arkeolojisinde ilk kez yapılmış olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kızılırmak Havzası, Amasya, Oluz Höyük, Demir Çağı, Bitkisel Boya Bezemeli Çanak – Çömlek.

SUMMARY

Important Iron Age centers such as Maşat Höyük, Alaca Höyük, Boğazköy, Eskiyapar, Alişar Höyük, Kaman- Kalehöyük, Kültepe, Topaklı, Akalan and Karasamsun exist but yet Kızılırmak basin and its near environment haven not been studied in detailed so far. During the Oluz Höyük systematic archeological excavations, which has left its 7th season behind, (2007-2013), hundreds of painted potsherds have been found in the architectural layers of Iron Age. A major part of these potteries consist of plantal decoration. The role of plantal decorations consisting motives like leaf, spiral, gemma, ivy on the development of painted potteries, the questions of which motives the region-rooted are and which ones came as imported has been studied for the first time on the base of regular sequence of layers. In this context, the plantal decorations of other contemporary centers have been studied and evaluations have been made about this issue. The pottery of Phryg and Galatian, which is believed having effect on Kızılırmak basin, have been studied again based on the plantal decorations and its effect on the region has been discussed. In this frame, a study on Anatolian Iron Age within the frame mentioned above has been carried out for the first time.

Key Words: Kızılırmak Basin, Amasya, Oluz Höyük, Iron Age, Plantal Painted Pottery with Plantal Decoration.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasını konu olarak belirlememdeki en önemli neden Oluz Höyük kazı heyetine 2008 yılında girmiş olmamdır. Bu güne değin uzanan 6 dönemlik kazı sezonları Kızılırmak Kavsi içi Demir Çağı kültürlerine ilgimin oluşmasına ve bununla doğru orantılı olarak bir çalışma hevesi gelişmesine neden olmuştur.

Tez çalışmamın sonuçlanmasında bursiyer olarak görev aldığım Doç.Dr. Şevket Dönmez'in yürütücülüğünü yaptığı "109K027" numaralı "Oluz Höyük arkeolojik Kazıları Işığında Amasya Yöresinin Kültürel Gelişimi" başlıklı TÜBİTAK projesinin katkısı çok büyüktür. Bu nedenle TÜBİTAK kurumuna teşekkürlerimi sunarım.

Bir yılı aşkın bir süreç içeren tez çalışması büyük oranda İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı Refik Duru Laboratuvarı ile Oluz Höyük Kazıevi'nde gerçekleştirilen etüd, çizim ve değerlendirme aşamaları sonucunda hazırlandı. Bu süreçte danışmanlığımı yapan, beni yönlendiren, ilgisini ve yardımını hiçbir zaman esirgemeyen Hocam Doç.Dr. Özlem Çevik'e teşekkür ederim. Tez konusunu oluşturan çanak – çömlek grubunu çalışmama izin veren ve Kızılırmak Havzası Demir Çağı kültürleri konusunda bilgilerini benimle paylaşarak bitkisel bezemeli çanak – çömlekleri kronolojik bir düzlemde değerlendirebilmeme olanak sağlayan Hocam Doç.Dr. Şevket Dönmez'e teşekkürü bir borç bilirim. Bilgisine ihtiyaç duyduğum dönemlerde beni yardımsız bırakmayan Hocam Yrd.Doç.Dr. Aslıhan Yurtsever-Beyazıt'a teşekkür ederim. Tez çalışmamla ilgili çizimlerde yardımlarını gördüğüm İstanbul Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü'nden Nurcan Koç ile Burhan Gülkan'a ve Fidane Abazoğlu'na ne kadar teşekkür etsem azdır. Tezimle ilgili en yoğun dönemlerinde yardımlarını gördüğüm ve desteklerini hissettiğim arkadaşlarım ve meslektaşlarım Kübra Nur Odalı, Bartu Dinç, Zeynep Latifeci ve Can Kandaz'a teşekkür ederim. Yüksek Lisans öğrenimim boyunca beni maddi ve manevi yönden destekleyen annem Ayten Dinarlı ile kardeşim Övünç Emre Dinarlı'ya teşekkürlerimi sunarım.

Aralık 2013 Beyazıt
Gözde DİNARLI

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

Konu ve Amaç **1**

Yöntem **3**

1. BÖLÜM

1.1. Araştırmanın Tarihi **4**

1.2. Amasya İli ve Yakın Çevresinin Coğrafi Özellikleri **6**

1.3.Kızılırmak Kavsi İçi ve Kuzey – Orta Anadolu'nun Tarihsel Coğrafyası ile Etnik Yapısı **6**

2. BÖLÜM

2.1. Oluz Höyük'ün Yeri, Konumu, Tabakalaşması ile Demir Çağı Mimari Tabakalarının Karakteristik Özellikleri **22**

2.2. Bitkisel Bezemeli Çanak-Çömlek **27**

2.2.1. Yaprak Bezemeliler **28**

2.2.2. Spiral Bitkisel Bezemeliler **32**

2.2.3. Tomurcuk Bezemeliler **34**

2.2.4. Sarmaşık Bezemeliler **35**

2.2.5. Basit Bitkisel Bezemeliler **38**

3. BÖLÜM

3.1. Karşılaştırma ve Değerlendirme **39**

SONUÇ **48**

KAYNAKÇA **51**

RESİMLER **65**

HARİTALAR

LEVHALAR

GİRİŞ

KONU VE AMAÇ

"Oluz Höyük Demir Çağı Bitkisel Bezemeli Çanak – Çömleği" başlıklı bu tez çalışmasında, 2007 yılında Doç. Dr. Şevket Dönmez başkanlığındaki bir ekip tarafından başlatılan ve ilk etapta 25 yıl sürmesi planlanan Oluz Höyük (**Res.1**) sistematik arkeolojik kazıları, Demir Çağı (6 – 2. Mimari tabakalar) ile Hellenistik Dönem (1. Mimari Tabaka) mimari tabakalarında ele geçmiş bitkisel motiflere sahip çanak çömlekler konu edilmiştir. Tez çalışması üç amaca yönelik olarak geliştirilmiştir. Birinci amaç, Oluz Höyük kazıları sırasında yüzeyde ya da Demir Çağı mimari tabakalarının kültürel dolgusu içinde bulunmuş bitkisel motiflerle bezenmiş çanak-çömleklerin yapım özellikleri, formları ve bezemeleri temelinde sistematik olarak incelenmesidir. Bunun sonucunda çalışılan bitkisel motifli çanak – çömlek topluluğunun yapım ve bezeme özellikleri ışığında özelde Oluz Höyük, genelde ise Kuzey – Orta Anadolu üretimi olup olmadıkları konusu tezin ikinci amacını oluşturmaktadır. Üçüncü ve son amaç ise, tez konusu çerçevesinde incelenen bitkisel motiflerle bezenmiş çanak – çömlek grubunun Kızılırmak Kavsi İçi ve yakın çevresindeki Oluz Höyük çağdaşı yerleşmelerde bulunmuş kap grupları ile teknik yapı, form ve bezeme programları açısından karşılaştırılmasıdır. Bunun sonucunda ortaya konacak verilerle Oluz Höyük Demir Çağı bitkisel bezemeli çanak – çömleğinin Anadolu arkeolojisindeki yerinin belirlenmesi üçüncü amacın ileri bir aşamasını oluşturmaktadır.

Yakın zamana değin Anadolu Demir Çağı dendiğinde, Sakarya (Sangarios) Irmağı'ndan Fırat (Euphrathes) nehrine uzanan geniş alanda MÖ 12. yüzyıl ile MÖ 6. yüzyıl arasındaki süreci kapsayan bir dönem algılanıyordu. Bunun en önemli nedeni Demir Çağı çanak – çömleği üzerine yapılan araştırmaların yetersizliğiydi. Şevket Dönmez'in 1994

yılında tamamladığı "Orta Anadolu Geç Demir Çağı Çanak – Çömleği" başlıklı yüksek lisans tezi[1] ve sonrasında gerçekleştirilen Kızılırmak Kavsi İçi ve yakın çevresi Demir Çağı araştırmaları, siyasi tarih ile kültürel tarihin örtüşmediğine, bölgeye ait boya bezekli Demir Çağı çanak – çömlek kültürünün MÖ 12. yüzyıldan, yani Karanlık Çağ denilen dönemden itibaren Kızılırmak Kavsi İçi'nde ortaya çıktığı ve Hellenistik Dönem içlerine değin (MÖ 2. yüzyıl) kesintisiz biçimde yaşadığını göstermiştir. Bu bağlamda, Anadolu'nun Batı ve Güney kıyılarında, Anadolu dışındaki eski Yunan şehirleri ile ticari, kültürel ve sanatsal ilişkileri olan kimi kentler için kurgulanmış olan kronolojik düzenin, ayrı yönetim tarzına, yazıya, mimariye, resim sanatına, maden sanatına ve çanak – çömlekçilik ile farklı bir etnisiteye sahip İçbatı, Orta, Kuzey ve Doğu Anadolu için uygulanamayacağı belirtilmiştir[2].

Heyet üyesi olarak 2008'den beri katılmakta olduğum Amasya – Oluz Höyük sistematik arkeolojik kazılarında Demir Çağı'nı yansıtan düzenli tabakalaşma çerçevesinde boya bezemeli çanak – çömleğin kronolojik süreci ile gelişiminin Anadolu arkeolojisinde ilk kez anlaşılabilir ve algılanabilir biçimde görülmeye başlamış olması, bu tez çalışmasının konusu ile olan ilgimin başlangıcını oluşturmuştur. Oluz Höyük Demir Çağı çanak – çömlek grubu içinde bugüne değin Kızılırmak Havzası yerleşmelerinden bilinen ancak derinlemesine çalışılmamış olan bitkisel motifli boya bezemenin mimari tabakalar temelinde izlenebilir özelliğe sahip olması tez konusunun belirlenmesinde çok etkili olmuştur. Bu bağlamda, tez çalışmamızın konusu Oluz Höyük sistematik arkeolojik kazıları sonunda Demir Çağı mimari tabakalarında ele geçen bitkisel bezemeli çanak – çömleklerin form ve bezeme açısından incelenmesi olarak belirlenmiştir.

[1] Dönmez 1994.
[2] Dönmez 2010: 15-16.

Yöntem

Oluz Höyük'ün de yer aldığı Kızılırmak Kavsi İçi ve yakın çevresi ile Kuzey – Orta Anadolu Demir Çağı bitkisel bezemeli çanak-çömleği genel hatları ile Maşat Höyük, Alaca Höyük, Boğazköy, Eskiyapar, Alişar Höyük, Hacıbektaş Höyük (Suluca Karahöyük), Kaman Kalehöyük ve Kültepe gibi önemli merkezlerden bilinmesine karşın, bugüne değin geniş çaplı bilimsel bir araştırmaya konu edilmemiştir. Geometrik bezeme ögelerinin ağırlıkta olduğu Demir Çağı çanak – çömleği içinde sayıları fazla olmayan Kızılırmak Kavsi İçi ve Kuzey – Orta Anadolu kökenli bitkisel motifli boyalı çanak – çömlek grubuna Oluz Höyük bulguları temelinde nicelik ve nitelik açılarından ciddi boyutta katkı gelmesi tez konusunun belirlenmesinde etkili olmuştur. Tezin konusunu oluşturan bitkisel bezemeye sahip çanak – çömlekler Oluz Höyük sistematik arkeolojik kazıları arşiv ve kayıt yöntemleri çerçevesinde File Maker Pro 12.0 veri tabanı programıyla belirlenmiş ve envanterlenmiştir. Sonrasında ise Corel Draw Technical Suit X6 Programı ile çizimler yapılmıştır. Katalog sistemi içinde düzenlenen çizilmiş kap parçaları, mimari tabakalarına göre ayrılmış ve her birinin benzerlerinin olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışılan çanak – çömleklerin çoğunlukla form vermeyen amorf gövde parçaları özelliğinde olması, form temelinde bir çalışmayı zorunlu olarak ikinci planda bırakmış, bezeme türleri ve gelişimleri noktasında tezin şekillenmesi gerçekleştirilmiştir.

1. BÖLÜM

1.1. Araştırmanın Tarihi

Bugüne değin gerek konumuzu oluşturan Oluz Höyük benzeri bir Demir Çağı yerleşmesinde gerekse Kızılırmak Kavsi ve yakın çevresinde boya bezemeli bitkisel çanak – çömlek üzerine özel bir çalışma gerçekleştirilmemiştir. Buna karşın Oluz Höyük'ün de yer aldığı Kızılırmak Kavsi İçi ile yakın çevresi Demir Çağı ve Hellenistik Dönem çanak – çömleği ile ilgili çalışmaların başlaması 20. yüzyılın başlarına değin uzanmaktadır. 1906 yılında Müze-i Hümayun (İstanbul Arkeoloji Müzeleri) uzmanı Th. Makridi Bey tarafından Samsun yakınlarındaki Akalan'da yapılan kazılar sırasında MÖ 6 – 5. yüzyıllara tarihlenen "yaban keçisi" stilinde bir Rhodos testisi parçalarının yanı sıra, Phryg olarak bilinen, ancak gerçekte Kızılırmak Kavsi İçi ve yakın çevresine özgü çok sayıda çanak – çömlek parçası bulunmuştur[3]. Yalnızca iki yıl sonra 1908'de Karasamsun'da yine Makridi Bey'in yaptığı kazılarda çok sayıda boya bezekli çanak – çömlek ele geçmiştir[4]. Bir kısmını ithal parçaların oluşturduğu Karasamsun çanak – çömleklerinin büyük bölümünün yerel üretim olduğu bildirilmiştir. 1927 – 1932 yılları arasında gerçekleştirilen Yozgat ili, Sorgun ilçesi yakınlarındaki Alişar Höyük kazılarında saptanan Alişar IV ve Alişar V grupları, Kızılırmak Kavsi Demir Çağı çanak – çömleğinin sistemli olarak incelenebilmesine ilk kez olanak sağlamıştır. Konuyu ayrıntılı biçimde ele alan ilk araştırmacı Levent Zoroğlu'dur. "Kızılırmak Havzası Boyalıları" adlı doktora tezinde[5] Zoroğlu, özellikle Eskiyapar Höyüğü temelinde Kızılırmak Havzası Geç Demir Çağı ve Hellenistik Dönem boya bezemeli çanak – çömleğini yerel özellikler çerçevesinde incelemiştir. Levent Zoroğlu'nun konuya tarihsel arkeoloji bağlamında yaklaşmış olması, önemli bir hatayı tamamıyla düzeltmiştir. Anadolu ile ilgili bazı

[3] Makridi Bey 1907.
[4] Akarca 1960: 142-146.
[5] Zoroğlu 1978.

erken yayınlarda Kızılırmak Havzası Boya bezekli çanak – çömleği ile bölgenin o dönemdeki siyasi ve askeri gücü olan Galatlar ile ilişki kurulmaya çalışılırken, boyalı kaplar "Galat Seramiği" olarak adlandırılmıştır. Daha sonrasında konu ile ilgili geliştirilen bir takım araştırmalar sonucunda Kızılırmak Havzası Boyalı çanak – çömleğine yeni bir isim verilmişse de, " Sözde Galat Seramiği" terimi kullanılarak[6] yerel kapların Galatlar ile olmayan bağlantısı olgu anlamında giderilememiştir. Karasamsun'dan Kırşehir'e Kızılırmak'tan Tokat Bölgesi'ne değin uzanan geniş alanda görülen ve kahverenginin tonları, siyah ve bej ile oluşturulmuş yatay bant grupları ile bitkisel bezemelerin süslediği kaplarla karakterize olan çanak – çömlek grubunun Demir Çağı gelenekleri ve izleri taşıdığı ilk kez Aşkıdil Akarca tarafından[7] sezinlenmesine karşın, Levent Zoroğlu'nun itirazları önemli olmuş ve "Kızılırmak Havzası Boyalıları" terim ile bölgenin boya bezemeli yerel çanak – çömlekleri Anadolu dışı bir dinamik olan Galat gölgesinden kurtulmuştur.

Şevket Dönmez'in 1994 yılında tamamladığı "Orta Anadolu Geç Demir Çağı Boya Bezekli Çanak – Çömleği" adlı yüksek lisans tezinde[8] Kızılırmak'ın batısındaki, güneyindeki ve içindeki tüm Demir Çağı yerleşmelerinin çanak – çömlek buluntularını sistematik bir şekilde incelenmiş, Demir Çağı kültür sürecinin keramik temelinde Hellenistik Dönem içlerine değin uzandığı algısı oluşmuştur. 2001 yılında yayınladığı bir makalede Dönmez, Amasya Müzesi'nde korunmakta olan sarmaşık yaprakları ile bezenmiş bazı boya bezemeli kapları[9] inceleyerek, söz konusu motifin MÖ 5. yüzyıl içlerinde yani Hellenistik Dönem öncesinde Kızılırmak Havzası çanak – çömlek geleneği çerçevesinde ortaya çıktığını savunmuştur.

[6] Maier 1963:218-255, Bittel 1974: 227-237.
[7] Akarca 1957: 1-11.
[8] Dönmez 1994.
[9] Dönmez 2001: 89-99.

1.2. Amasya İli ve Yakın Çevresinin Coğrafi Özellikleri

Yüzölçümü 5520 kilometrekare olan Amasya ili Orta Karadeniz Bölgesi'nin kara kesiminde, Kuzey – Orta Anadolu'nun merkezinde yer alır. Doğuda Tokat, güneyde Yozgat, batıda Çorum ve kuzeyde Samsun illeri ile çevrili olan Amasya, Yeşilırmak'ın Orta Karadeniz Dağları (Canik) arasında oluşturduğu vadi üzerinde kurulmuştur. İl topraklarının neredeyse yarısı dağlıktır. Önemli dağları: Taşlıdağ (2058 m), Akdağ (2044 m), Kuşpınarı (1763 m), Tavşandağı (1909 m), İnegöl Dağı'dır (1873 m). Kazıklı, Kunduz, Ereğli, Karaömer ve Kırlar diğer dağlarıdır.

İl topraklarının % 20'sini ovalar oluşturur. Önemli ovaları: Suluova, Taşova ve Gümüşova'dır. Amasya'nın en önemli akarsuyu Yeşilırmak'tır. Yeşilırmak, Sivas'ın Köse dağından doğar. Kayabaşı mevkiinde 256 km uzunluğundaki Çekerek çayı ile birleşir. Yozgat'tan doğan Çekerek çayına Amasya'da Ezinepazar ve Zara dereleri dökülür. Yeşilırmak'ın Çekerek çayı ile birleşmeden önceki ismi Tokat veya Tozanlı suyudur. Çekerek çayı ile birleşip Amasya'nın içinden geçer. Ladik Gölünden çıkan ve Suluova'da Gümüşsuyu ile birleşen Tersakan Çayını alarak Tokat, sonra da Samsum ilinden geçerek Karadeniz'e dökülür.

İlde Karadeniz iklimi - kara iklimi arasında bir geçiş iklimi hüküm sürer. Yazları kara iklimi kadar kurak, Karadeniz iklimi kadar yağışlı değildir. Kışları ise Karadeniz iklimi kadar ılıman, kara iklimi kadar sert değildir.

1.3.Kızılırmak Kavsi İçi ve Kuzey – Orta Anadolu'nun Tarihsel Coğrafyası ile Etnik Yapısı

Günümüzde Amasya ilinin kapladığı alan ile ilgili en erken tarihi coğrafya bilgileri Assur Ticaret Kolonileri Çağı'na kadar gitmektedir. Yaklaşık olarak MÖ 1960 – 1750 yıllarına tarihlenen bu dönemde Kuzey

Mezopotamya'daki Assur (Kala'i Şarkat) kentinin etkin olduğu ticaret şebekelerinin kuzey ve kuzeybatı ağına dahil olan Orta Anadolu'da, Kayseri yakınlarındaki Kaneš / Neša (Kültepe)'nın aşağı kentinin belli bir kısmında Karum denilen ve çoğunlukla Assurlu tüccarların yerleştiği bir mahallenin varlığı kazılarla ortaya çıkarılmıştır. Kaneš Karum'unda bulunmuş olan çivi yazılı kil tabletlerden dönemin Anadolu'sunun ülke, kent, dağ, ırmak ve mevki adları öğrenilebilmiştir. Tabletlerden okunan ve sayıları oldukça fazla olan bu coğrafi yer isimlerine karşın, bunların bugünkü yerlerle olan eşleştirmeleri yani lokalizasyonları konusunda oldukça az bir yol alınabilmiştir. Söz konusu çivi yazılı tabletlerde adı geçen kent, ülke, dağ ve ırmakların eski coğrafi isimlerinin, hiç kuşku yok ki, bir kısmı da bugünkü Amasya ilinin kapsadığı bölge ile ilgilidir. Bugüne değin gerçekleştirilen yüzey araştırmaları ile sistematik arkeolojik kazılar ve Amasya Müzesi tarafından satın alınmış bazı buluntular, Assur Ticaret Kolonileri Çağı'nın Amasya ilinde arkeolojik varlığını ortaya koymaktadır.

Göynücek ilçesi Gediksaray beldesinin 3 km kuzeydoğusunda yer alan, yaklaşık 300 x 260 m boyutlarında ve ova seviyesinden yaklaşık 10 m yüksekliğindeki Ayvalıpınar Höyüğü'nde tesadüfen bulunmuş ve daha sonra Amasya Müzesi tarafından satın alınmış olan silindir bir mühür[10], Eski Assur Ticaret Kolonileri Çağı'nın bugüne değin en önemli ve dikkat çekici buluntusu durumundadır. Ayvalıpınar Höyüğü gerek boyutları ve gerekse konumu ile tarihi coğrafya çalışmaları için dikkate alınması gereken bir yerleşmedir. Assurlu tüccarların önemli bakır üretim merkezlerinden biri olan *Turhumit* kenti, bakır yataklarına yakın bir konumda olmalıydı. Ayvalıpınar Höyüğü bugünkü bilgiler ışığında, Erken Tunç Çağı'ndan beri kullanılan bakır yataklarına sahip olduğu bilinen Merzifon'a yaklaşık 60 km, başka bir deyişle eskiçağ için 2 günlük kervan yolu mesafesindedir. Ayvalıpınar Höyüğü'nün batı ve güney eteklerine bitişik konumda aşağı kent olduğu düşünülen bir alanın

[10] Dönmez/Özdemir 2010: 221-244.

varlığı bilinmektedir[11]. Aşağı kentin varlığı, silindir mühür ve bunlara ek olarak bakır yataklarına yakın konumu, önemli bir Assur Ticaret Kolonileri Çağı kenti olduğu anlaşılan Ayvalıpınar Höyüğü'nün *Turhumit* için önemli bir aday olduğuna işaret etmektedir. Zaten Gojko Barjamoviç *Turhumit*'in Merzifon – Göynücek arasında olabileceğine dair görüş bildirmiştir[12]. Bölgenin erken tarihsel coğrafyası üzerine çalışmalar yapan bir diğer araştırmacı olan Remzi Kuzuoğlu ise *Turhumit*'in daha güneyde Kırşehir – Nevşehir bölgelerinde aranması gerektiğini ileri sürmüştür[13]. *Turhumit*'in Hitit dönemi yazılı belgelerinde geçen Durmitta ile aynı yer olduğu düşünülmektedir.

Amasya ilindeki önemli Assur Ticaret Kolonileri çağı yerleşmelerinden biri de Doğantepe'dir (eski Zara). Doğantepe'de Amasya Müzesi tarafından gerçekleştirilen kurtarma kazısında kırmızı astarlı ve çok kaliteli çanak – çömlek parçaları ele geçmiştir[14].

Bunların dışında Oluz Höyük 2007 - 2010 dönemi çalışmalarında henüz mimari tabaka olarak saptanamasa da, özellikle Doğu yamaçta basamak sistemi ile kazılmakta olan B Açması çalışmaları sırasında ele geçmiş bulunan çok sayıdaki kırmızı astarlı ve kaliteli çanak – çömlek parçasının *Kaneš* ve Bafra - İkiztepe'dekilerle yakın benzerlikleri, buradaki Assur Ticaret Kolonileri Çağı yerleşmesinin kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır[15].

Assur Ticaret Kolonileri Çağı'nın bu kadar az araştırmaya karşın, Amasya ilinde güçlü bir şekilde varlığını göstermesi hiç de şaşırtıcı bir durum değildir. Çünkü Amasya ilinin Orta Karadeniz Bölgesi'ndeki komşuları olan Samsun ve Sinop illerinde bu döneme ait yerleşme ve buluntular oldukça fazladır. Orta Anadolu ticaret yolu şebekelerinin

[11] Dönmez/Özdemir 2010: 221-244.
[12] Barjamoviç 2005: 243 – 281, 399 – 413.
[13] Kuzuoğlu 2007: 164.
[14] Dönmez/Özdemir 2010: 221-244.
[15] Dönmez/Özdemir 2010: 221-244.

Karadeniz kıyısına ulaştığı iki bölge olan bu illerden, Samsun'da Bafra - İkiztepe[16], Dündartepe[17] ve Paşaşeyh Tepesi[18], Sinop ilinde ise Kovuklukaya[19] ve Hıdırlı Mezarlığı'nda[20] Assur Ticaret Kolonileri Çağı ile çağdaş olan ve Orta Anadolu ilişkili arkeolojik bulgular ortaya çıkarılmıştır.

Amasya ve yakın çevresi hakkında Hitit metinlerinde geçen yerleşme, mevki, dağ, nehir, göl ve benzeri coğrafi isimlerin çok azı lokalize edilebilmiştir. Buna karşın, Maşat Höyük kazılarında bulunan Hitit tabletleri yardımıyla Yukarı Yeşilırmak Havzası'nın MÖ 2. Binyıl coğrafyası hakkında olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Maşat Höyük – *Tapigga* eşitliğini gözönünde bulunduran Sedat Alp, Çekerek Irmağı'nın batı tarafında olması gereken Şakaddunuva Dağı'nı Karadağ Silsilesi ile Şarpanuva Dağı'nı Emir Dağ silsilesi ile ve Haidduini Dağı'nı da Yapraklı Tepe ya da Buzluk Dağı silsilelerinin bir kısmına lokalize etmeyi önermiştir[21].

Üzerinde Hitit Fırtına Tanrısı'nın kült şehri Nerik ile birlikte Hanhana, Tanzilia, Zihhana, Astigurka, Talmaliya ve Iupapuena gibi bir çok yerleşmenin de bulunduğu ve Nerik'de tapınım gören kutsal bir dağ olan Haharwa Dağı'nın lokalizasyonu konusunda yakın zamana değin araştırmacılar bir görüş birliğine varmış değillerdi. Ali Dinçol ve Jak Yakar, Nerik şehrinin yeri üzerine yaptıkları çalışmalarında, Nerik'i dolayısıyla da Haharwa Dağı'nı, yüzey araştırmalarında sık bir iskana sahip olduğu anlaşılan Boyabat – Durağan – Vezirköprü hattının Kızılırmak ile İsfendiyar Sıradağları'nın batıya uzanan uçları arasında

[16] Alkım/Alkım/Bilgi 1988:5-6, 77-79, 84-87; Bilgi 1998: 64; Alkım/Alkım/Bilgi 2003: 1-5, 109-112,125-126; Bilgi 1999a: 143 Çiz.3/1-3; Bilgi 1999b:172, Çiz.2A/1-2; Bilgi 1999c: 200; Müller-Karpe 2001:432.
[17] Kökten/Özgüç/Özgüç 1945: 382-384; Özgüç 1948:408.
[18] Dönmez/Yurtsever-Beyazıt 2008: 101-135.
[19] Dönmez 2004: 38-82; Dönmez 2005b: 261-263; Dönmez 2005a: 5-10.
[20] Dönmez2005a:1-3; Dönmez 2006: 33-38; Dönmez 2008: 86.
[21] Alp 1963: 91-126.

lokalize etmeyi önermişlerdir[22]. Oymaağaç Köyü'ndeki Höyük Tepe'nin (Oymaağaç Höyük) Nerik ile eşitlenebileceğini düşünen Dinçol ve Yakar'ın bu görüşleri 2006 yılında başlayan Oymaağaç arkeolojik kazılarında ele geçen yazılı belgelerde Nerik adının geçmesi ile neredeyse doğrulanmıştır[23].

Sık bir akarsu ağına sahip olan Orta Karadeniz Bölgesi'nde Kızılırmak, İç Anadolu Yaylası'nda büyük bir kavis çizdikten sonra bölge içine girmekte ve Karadeniz'e ulaşmaktadır. Yeşilırmak'ın iki büyük kolu, Kelkit Çayı ve Çekerek Irmağı'da kaynaklarını bölge dışından aldıktan sonra asıl Yeşilırmak ile birleşerek Karadeniz'e ulaşırlar. Kaynağını bölge dışından alan bu büyük akarsuların dışında birçok akarsu bölge içinden doğmakta, sularını büyük ırmaklara ya da Karadeniz'e ulaştırmaktadırlar.

Hitit yazılı kaynaklarında bölge ile ilgili olarak geçen akarsu isimlerinden Maraşantiya'nın bugünkü Kızılırmak olduğu konusunda araştırmacılar görüş birliği içindedir. Maşat Höyük tabletlerinin yardımı ile MÖ 2. binyılda ki Zuliya Nehri'nin bugünkü Çekerek ırmağı olduğu anlaşılmaktadır[24].

Kaşkaların tarih sahnesinde görüldükleri kral Labarna (MÖ 1640 - 1620) zamanında Kaşkalar'la Hititler arasındaki sınırı oluşturan Kummeşmaha konusunda henüz bir görüş birliğine varılmamış olmasına karşın, genel kanı Kummeşmaha – Yeşilırmak eşitliği yönündedir[25].

MÖ 2. binyılda Hitit krallığının başkenti Hattuşaş'tan kuzeye doğru uzanan ve başkent ile Hakmiş, Nerik, Arinna, Zippalanda, Tapigga gibi önemli dinsel ve yönetim merkezleri arasındaki bağlantıları sağlayan yol

[22] Dinçol/Yakar 1974: 563-572, 573-582. Yakar/Dinçol 1974: 563-572, 573-582.
[23] http://www.nerik.de/oezet/yayinlar.php
[24] Alp 1979a: 195; Alp 1979b: 31-32.
[25] Ten Cate 1967: s.55, Harita 1.

şebekeleri ise, büyük olasılıkla, binlerce yıl boyunca kullanılan ve bugünkü yollarında üzerinden geçtiği güzergahları takip etmiş olmalıdır.

Merzifon – Amasya çizgisinin kuzeyinin, Sinop – Ordu arasındaki sahil bölgesinin Kaşka toprakları olduğu konusunda bugün herhangi bir şüphe yoktur[26]. Bugünkü bilgilerimizin yetersizliği nedeniyle Kaşkalarla ilgili olarak verilen yer isimlerini ve Hitit sınır kentlerini lokalize etmek tam olarak mümkün görünmemektedir.

Hitit metinlerinde, Nerik, Hanhana, Tapigga, Zippalanda gibi "Yukarı Ülke" de bulunan ve bölgenin tarihinde oldukça önemli yere sahip olan, aralarında önemli dinsel merkezlerinde bulunduğu çok sayıda yerleşim yerinin ismi geçmektedir. III. Hattuşili'nin krallığını ilan ettiği Hakmiş'in kesin olarak neresi olduğu günümüzde tartışılmakta ise de, Amasya'da olduğu konusunda görüş birliği vardır.

Bir eyalet merkezi olan Tapigga'ya Gagadduva, Isteruva, Anziliya ve Zapişhana kentleri bağlıydı. Yine Maşathöyük tabletleri yardımı ile Anziliya'nın bugünkü Zile ile lokalize edilmesi mümkün olmuştur. Maşat Höyük yazılı belgeleri sayesinde, önemli bir kült şehri olan Karahana'nın yeri hakkında da daha doğru bilgiler elde edilmiştir. S. Alp, Karahana'yı onunla yakın ilişki halinde olan Hapidduini Dağı'nın Maşat Höyük'ün kuzeyinde olması gerektiğini göz önüne alarak, Maşat Höyük'ün kuzeyinde yakın bir yere lokalize etmeyi önermiştir[27].

Bölge tarihinde önemli bir yere sahip olan Nerik'in, Oymağaç ile eşitlenmesi gerek Hitit gerekse Kaşka politik tarihinin ve bunların egemenlik alanlarının daha iyi anlaşılmasında önemli bir noktadır. Hantili (MÖ 1590 - 1550) zamanında Kaşka egemenliğinde kalan ancak III. Hattuşili tarafından tekrar geri alınabilen Nerik, Hitit Fırtına Tanrısı'nın kült şehriydi.

[26] Dönmez 2011: 13-43.
[27] Alp 1977: 640.

Bugüne değin bölgede yapılan arkeolojik çalışmalar sırasında Kaşkalar'a ait olabilecek tek bir arkeolojik kalıntı bulunamamış olması oldukça önemli ve cevaplandırılması güç bir sorunu ortaya koymaktadır. Çünkü yaklaşık olarak 400 yıl boyunca tarih sahnesinde aktif bir rol oynayan bu insanlardan günümüze hiçbir şey kalmamış olması mümkün değildir. Ancak bu konuda akla gelebilecek birçok olası soruya bugünkü bilgilerimizle sağlıklı bir cevap bulmamız mümkün değildir.

Amasya ilinde son yıllarda artmaya başlayan arkeolojik araştırmalarla doğru orantılı olarak bölge ve yakın çevresinin MÖ 2. binyıldaki yerleşim dokusu, mimarisi, çanak – çömlekçiliği, küçük buluntuları ve tarihsel coğrafyası ile ilgili bilgiler de hızla artmaktadır.

2007 yılında başlayan Amasya ilinin disiplinler arası ve uzun soluklu ilk arkeolojik projesi olan Oluz Höyük sistematik arkeolojik kazıları, bu hızlı bilgi artışının sağlandığı en önemli merkezdir. Bunun dışında tesadüfen bulunmuş olan tunçtan yapılmış tanrı heykelciği ile ünlü Doğantepe'de (eski Zara) yine 2007 yılında Amasya Müze Müdürlüğü Başkanlığında gerçekleştirilen Kurtarma kazılarında Amasya ilinin MÖ 2. binyılı ile ilgili çok önemli bulgulara ulaşılmıştır[28].

Oluz Höyük'ün de yer aldığı Amasya'nın batı ve güneybatısındaki bölgenin Hititler açısından önemi bugüne değin arkeolojik ve filolojik yayınlarda hiç vurgulanmamıştır. Tüm Kuzey – Orta Anadolu bölgesi arkeolojik açıdan gözlemlendiğinde, kuzey – güney aksında yaklaşık 7 km aralıklarla sıralanmış üç büyük yerleşme yalnızca bu bölgede yer almaktadır. Kuzeyden güneye doğru sıralandığında, Doğantepe, Oluz Höyük, Ayvalıpınar Höyüğü'nden oluşan bu üç büyük ve önemli yerleşmenin ortak özellikleri, birbirleri ile ilişkili konumları ve boyutlarının yanı sıra, güneyden yani Hatti Ülkesi içlerinden gelen yolların güzergahı üzerinde yer almalarıdır.

[28] Dönmez/Özdemir 2010: 221-244.

Amasya'nın Hitit Dönemi için en önemli ve dikkat çekici yerleşmelerinden biri gerek boyutuyla gerekse de tunçtan yapılmış Fırtına Tanrısı heykelciği ve damga mühür gibi buluntularıyla Doğantepe'dir. Burada bir rastlantı sonucu bulunan ve Büyük Krallık dönemine tarihlenen heykelcik, eğer ithal değilse, taş ya da balmumu bir kalıba dökülmüş ve şimdi kayıp olan kol ile bacakları perçinlerle tutturulmuş olması bakımından bölge maden zanaatkarlarının oldukça usta olduğuna işaret etmektedir. Fırtına Tanrısı heykelciği, boyutu bakımından bölgenin en büyük yerleşmesi durumundaki Doğantepe'nin büyük olasılıkla bir dinsel merkez olduğuna işaret etmektedir. Hititler'in Kuzey – Orta Anadolu'da, Hattuşa'nın kuzeyindeki en önemli dinsel merkezinin Fırtına Tanrısı Kültüne sahip Nerik olduğu yazılı kaynaklardan bilinmektedir. 2006'da Oymaağaç'ın neredeyse 5 katı büyüklüğünde olan Doğantepe'nin fırtına tanrısı heykelciği ile karakterize olması gündeme yeni sorunlar getirmiştir; Doğantepe'nin gerçekten bir kült merkezi olup olmadığı ve Hitit Dönemi'ndeki adının ne olduğu gibi. Hantili Dönemi'nde Kaşkalar'ın eline geçen Nerik'ten Fırtına Tanrısı Kültü zorunlu olarak daha güvenli bir bölgede yer alan Hakmiş'e taşınmıştı. Uzun süredir Hakmiş'in Amasya kent merkezi ile lokalize edilme çabaları olduğu bilinmektedir. Buna karşın Amasya'nın sitadeli durumundaki Harşena Kalesi'nde gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda Hitit Dönemi'ne ait herhangi bir bulgu ele geçmediği gibi, erken bulgular Geç Demir Çağı'ndan eskiye gitmemektedir. Bunlara ek olarak, Harşena Kalesi'nin Hititlerin yerleşim tarzına uygun bir topografyaya sahip olmaması Amasya – Hakmiş eşitliği hipotezini oldukça zayıflatmaktadır. Doğantepe'de bulunmuş olan tanrı heykelciği bu yerleşmenin Hakmiş ile eşitlenmesinde arkeolojik bir bulgu olarak değerlendirilmelidir. Nerik'ten Hakmiş'e taşınan Fırtına Tanrısı Kültü ile Doğantepe tanrı heykelciği temelinde Hakmiş – Doğantepe eşitliği bugünkü bilgilerimiz ışığında mantıklı görünmektedir[29].

[29] Dönmez/Özdemir 2010: 221-244.

Hitit İmparatorluğu'nun yaklaşık olarak MÖ 1190'larda yıkılmasında Thrako – Phryg göçleri olumsuz iklim değişikliği ile birlikte ortaya çıkan kuraklık ve kıtlık, MÖ 13. yy sonlarında meydana gelmiş olan büyük depremler kadar Hititlerin *Hatti* Ülkesi'ni terk edip, güney ve güneydoğu Anadolu'ya çekilmelerinde Kaşkalar'ın da önemli bir rol oynadıkları düşünülebilir. Orta Anadolu'da Karanlık Çağ'ın (MÖ 1190 – 1050/1000) başlamasıyla birlikte Hitit İmparatorluğu'nun siyasi yönetim merkezi olan Hattuşa'nın (Boğazköy), büyük bir kısmının ıssızlaşmasına karşın, yalnızca belli kesimlerde az da olsa insan faaliyetlerinin olduğunu Büyükkaya kazıları göstermiştir. Büyükkaya'daki Karanlık Çağ yerleşmesinin Orta ve özellikle Geç Evresi'nde ele geçen, içleri noktalanmış üçgenlerle süslü çanak – çömlek parçalarının[30] benzerleri, Çorum ilinin kuzeyindeki bölgede yer alan Eskiyapar'da da görülmektedir[31]. Aynı tür çanak – çömlek parçaları Amasya ilindeki yüzey araştırmaları sırasında[32] ve Oluz Höyük kazılarında da ele geçmiştir[33]. Kızılırmak Kavsi İçi'nde Hititler'in bölgeyi terk etmesinden hemen sonra ortaya çıktığı gözlenen boya bezekli bu çanak – çömlek grubunun yayılım alanını oluşturan Çorum ve Amasya illeri, MÖ 12. yüzyıllarında bir takım yeni insan hareketlerine işaret etmektedir. Boğazköy – Büyükkaya Karanlık Çağ yerleşmesiyle çağdaş olduğu anlaşılan Kırşehir ili sınırları içindeki Kaman – Kalehöyük'ün II d tabakasında yine Karanlık Çağ'a ait çanak – çömlek parçaları içinde hem boya bezekli örnekler içeren ve hem de bezemesiz parçalar saptanmıştır[34].

Yeni Assur İmparatorluğu yazılı kaynaklarda yer alan *Tabal* Kızılırmak Kavsi'nin güneyi ile lokalize edilmektedir. *Tabal* ile birlikte bazı kaynaklarda pek çok yer adının geçmesi, bu bölge civarındaki

[30] Genz 2000: 35-56; Genz 2003: 179-191; Genz 2004.
[31] Bayburtluoğlu 1979: 293-303.
[32] Özsait/Özsait 2002: 17-24.
[33] Söz konusu çanak – çömlek parçaları Doç.Dr. Şevket Dönmez tarafından yayına hazırlanmaktadır.
[34] Matsumura 2005: Taf.40-106.

topraklarla ilgili tarihsel coğrafya verileri sağlamaktadır. *III. Tiglat – Pileser*'e (MÖ 745 - 727) vergi verenler listesinde *Kaşku* ya da *Kaşkili Dadilu*'nun adının geçmesi bölgenin tarihsel coğrafyası bakımından önemlidir[35]. Tabal'a yakın bir konumda olduğu anlaşılan Kaşku ülkesi için bugüne değin Divriği – Kangal[36] ya da Malatya ile Kayseri arasındaki dağlık alan[37] teklif edilmiştir. V. Sevin ise, Güney Kappadokia ya da Büyük Kappadokia adını alacak bölgede Tabal, Muşki ve Kaşku ülkelerinin olduğunu belirtmektedir[38]. Hitit yazılı belgelerinde anılan Kaşka ismi ile ilişkisi çok açık olan Kaşku'dan yola çıkarak Kaşku Ülkesi'ni bugünkü Yozgat – Çorum – Amasya – Samsun ile eşitlemek oldukça mantıklı görünmektedir. Karanlık Çağ'da bu bölgede çanak – çömlek geleneğinde boya bezeme genelinde bir bütünlük olduğu düşünülürse, insan topluluklarının kuzeyden güneye doğru Erken Demir Çağı'nda harekete geçtiğini, Hititler'in Kızılırmak Kavsi İçi'ni terk etmelerinde önemli bir rol oynadıklarını ve Demir Çağı'nda bölgeyi iskan ettikleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Amasya il sınırları içindeki Oluz Höyük'ün Kaşku Ülkesi'nin önemli bir kenti olduğunu söyleyebiliriz.

Yeni Assur ve Geç Hitit yazılı kaynaklarında, yukarıda bahsedildiği gibi genellikle Tabal olarak geçen ve Tabal'la birlikte anılan diğer ülke ve kent isimleri ile lokalize edilen Kızılırmak Kavsi İçi ve yakın çevresi, batı kaynaklarında ise Kappadokia olarak anılmaktadır. Kappadokia adı ilk kez MÖ 6. yüzyılın sonlarında Akhaimenid kralı Büyük Dareius'un bir yazıtında karşımıza çıkmaktadır. Burada Akhaimenid krallarının egemenliğindeki uluslar sayılırken, *Katpatuka* adından söz edilmektedir.

Amaseia'nın zaman zaman *Kappadokia*'nın bir parçası olduğu bilinmektedir. Tarihsel süreçte *Kappadokia*'nın kuzey sınırı hiçbir zaman kesin olmamıştır ve zaman içinde pek çok kez değişmiştir. Herodotos ve

[35] Sevin 1988b: 188.
[36] Lansberger 1948: 16, dipnot 34.
[37] Lansberger 1948: 15-16, dipnot 34.
[38] Sevin 1998a: 48.

Pers kaynaklarına göre, en azından MÖ 6. yüzyıl ortalarında *Kappadokia, Pontos*'a yani Karadeniz'e kadar uzanmaktaydı. MÖ 360 yılı civarında Kappadokia iki bölüme ayrılmıştı. Amisos'tan (Samsun) Iris (Yeşilırmak) Havzası'na kadar olan alanı kapsayan ve başkenti Gaziura (Turhal) olarak kabul edilen bölüm Pontika Kappadokia adıyla ayrı bir satraplık halini almıştır. Amaseia'nın da içinde olduğu topraklar bu yeni satraplığın toprakları içinde kalmaktaydı.

Kuzey – Orta Anadolu'da Oluz Höyük kazıları ile başlayan arkeolojik canlılık yalnızca MÖ 2. binyıl ile sınırlı kalmamış aynı zamanda Demir Çağı tarihsel coğrafyası ile ilgili bilgilerimize de katkıda bulunmaya başlamıştır. 7. yılını dolduran Oluz Höyük sistematik arkeolojik kazıları Anadolu'da ilk defa Akhaimenid kültürüne ait bir yerleşmeyi kent dokusu, mimari kimliği ve diğer kültürel özellikleri ile birlikte tanımamıza ve anlamamıza fırsat tanımaktadır. A Açmasında (**Res.2**) açılan 3500m^2'lik alanda ortaya çıkarılan taş döşemeli anıtsal bir yol ile malikane benzeri önemli bir yapıya ait olduğu düşünülen bazı yapılar MÖ 450 yıllarında Oluz Höyük'de soylu bir Pers zümresinin yerleştiğine ve Oluz Höyük'de yeni bir mimari tasarımın uygulanmış olduğuna işaret etmektedir.

Oluz Höyük sistematik arkeolojik kazılarında toplamda 7 adet kurşun külçe ve 30 adet kurşun sapan tanesi ele geçmiş olması 2. mimari tabaka (MÖ 425 – 200) için neredeyse bir cephanelik içerdiğine işaret etmektedir. Henüz kazılmamış alanın kazılmış alanın neredeyse yaklaşık yüz katı olduğu düşünüldüğünde ve külçelerin bulunma olasılığının çok yüksek olduğu göz önüne alındığında, Oluz Höyük'ün savaş potansiyeline sahip önemli bir yerleşme olduğu anlaşılmaktadır.

Herodotos, Historia'da 7. kitabın 26. paragrafında, Pers kralı Kserkses'in (MÖ 485 – 465) komutasındaki bütün birliklerin toplanma yeri olarak Kritalla'nın seçildiğini belirtmektedir. Kserkses ordusuyla Halys'i (Kızılırmak) geçip Phrygia'ya ve bu bölgenin toprakları içinde

yürüyerek de Kelanai'ye (Dinar) varır. Bu çok önemli tarihi coğrafya bilgilerinden Halys'in geçildiği toprakların Kappadokia olduğu ve Kritalla'nın bir Kappadokia kenti olduğu sonucu çıkmaktadır. Perslerin Kritalla'da ordu birliklerini toplaması ise, söz konusu kentin Perslerce iyi bilinen, kendilerine siyasi ve kültür olarak bağlı insanların yaşadığı bir yer olması gerektiğine işaret etmektedir. Altı dönemdir süren arkeolojik kazılar sonucunda ortaya çıkarılan Pers kültürüne ait mimari kalıntılar ile çanak-çömlekler ve küçük buluntular Oluz Höyük'ün bugüne değin Kappadokia'da saptanan tek Pers yerleşmesine sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Oluz Höyük'ün jeostratejik ve jeopolitik konumu ile yakın çevresindeki geniş düzlükler bir imparatorluk ordusunun toplanması ve organize olabilmesi için çok elverişlidir. Bunlara ek olarak, Oluz Höyük'te bulunmuş toplam 37 adet kurşun külçe ile kurşun sapan tanesi MÖ 5 – 3. yy'lar arasında Oluz Höyük ve yakın çevresinde çok önemli askeri faaliyetler gerçekleşmiş olduğuna işaret etmektedir. Arkeolojik bulgular ile tarihi coğrafya verileri birlikte değerlendirildiğinde, Kritalla – Oluz Höyük eşitlemesinin uygunluğu ortaya çıkmaktadır[39].

Amaseia daha sonra Pontos bölgesinin bir kenti olarak anılmaya başlanmıştır. Her ne kadar eski Yunanca'dan gelmiş olmasına karşın, Pontos'un Hellence bir kelime olmadığı bilinmektedir[40]. Pontos erken tarihsel yazarların adından söz etmedikleri bir bölgedir. Pontos Bölgesi'nin kuzeyini çevreleyen Karadeniz sahili boyunca sınırları, doğuda Trapezus'a (Trabzon), batıda Halys'e (Kızılırmak) değin uzanmaktadır.

Güneyde ise sınırı Armenia Minor'dan doğan ve Kuzey Anadolu dağ silsilesinin güney yamaçları boyunca akan Lykos (Kelkit Çayı) sınırı çizmektedir. Ayrıca Toroslar'a paralel uzanan dağ silsilesi Kappadokia ile Pontos arasındaki sınırı belirler. Pontos kendi içinde dört bölgeye

[39] Dönmez/Yurtsever-Beyazıt 2013: 165-192.
[40] Arslan 2007: 3.

ayrılır; Halys'in üstünde yer alan yüksek bölge, Iris (Yeşilırmak) ve Lykos vadileriyle ve bunların kolları tarafından meydana getirilmiş çekirdek bölge, Halys ve Iris vadileri tarafından oluşturulmuş Kuzey Anadolu dağlık bölgesi ve Halys'in ağzından batıda Trapezus'un doğusuna uzanan sahil kısmı. Amasya Pontos'un merkezi bölgesinde yer alır. Bölge Hellenistik Dönem'de bir krallık haline gelmiştir. Bölgenin iç kısmında yer alan Amaseia, I. Mithradates'in kurduğu ve Pontos olarak anılan krallığın başkentliğini yapmıştır. Oluz Höyük'ün yer aldığı Amaseia'nın güneybatısındaki bölge hakkında tarihi coğrafya verileri fazla değildir. Gazakene olarak anılan bölge büyük olasılıkla Oluz Höyük'ün de yer aldığı yöre olmalıydı. Amaseia ve civarında Pontos Krallığı'nın egemenliği MÖ 48 yılında Sezar'ın Zela (Zile) Savaşı'nı kazanması ile birlikte sona ermiş ve bölge Roma topraklarına katılmıştır.

2. BÖLÜM

2.1. Oluz Höyük'ün Yeri, Konumu, Tabakalaşması ile Demir Çağı Mimari Tabakalarının Karakteristik Özellikleri

Oluz Höyük, coğrafi bölge açısından çok sayıda isimlendirilme yapılan bir alanda yer almaktadır. Yerleşme, Kızılırmak Kavsi iç bölgesinin kuzey yarısında, Kuzey – Orta Anadolu denilen ve Çankırı'dan Sivas'a değin uzanan bölgenin ortasında, ayrıca Yeşilırmak Havzası içinde yer alır. Bu bağlamda tezin yazımı sırasında Oluz Höyük ve yakın çevresi ile ilgili coğrafi tanımlamalarda yoğun bir şekilde bu bölge ve havza isimleri kullanılmıştır.

Oluz Höyük, Amasya - Çorum Karayolunun 27. km'sindeki Gökhöyük Tarım İşletme Müdürlüğü (TİGEM) arazisi içinde bulunmaktadır. Yeşilırmak'ın (Hitit metinlerinde *Kummešmaḫa,* antik *Iris*) önemli kollarından olan Çekerek Irmağı'nın (Hitit metinlerinde *Zuliya,* antik *Skylax*) güneyinden geçtiği verimli Geldingen Ovası'nın içinde konumlanmış olan Oluz Höyük, Gözlek Köyü'nün 2 km kuzeybatısında, Toklucak (eski Oluz) Köyü'nün yaklaşık 5 km doğusunda, söz konusu karayolunun ise 3 km güneyinde yer almaktadır. 280 x 260 m boyutunda, ova seviyesinden yaklaşık 15 m yüksekliğindeki (deniz seviyesinden yüksekliği 478.78 m) Oluz Höyük yaklaşık 45 dönümlük bir alana sahiptir (**Res.3**).

Oluz Höyük'te yapılan sistemli arkeolojik kazılar[41] 2007'den beri devam etmekte olup 9 mimari tabakanın varlığı ele geçen sikke ve çanak

[41] Dönmez/Naza-Dönmez: 2007: 49-74; Dönmez 2009a: 32-33; Dönmez 2009b: 9-10; Dönmez/Naza-Dönmez 2009a: 395-421; Dönmez/Naza-Dönmez 2009b: 125-170; Dönmez/Naza-Dönmez 2009c: 87-106; Doğan-Alparslan/Alparslan 2010: 87-90; Dönmez 2010a: 11-12; Dönmez 2010b: 13-17; Dönmez 2010c: 19-20; Dönmez 2010d: 59-69; Dönmez 2010e: 70-78; Dönmez 2010f: 13-14; Dönmez 2010g: 15; Dönmez 2010h: 104-111; Dönmez 2010ı: 275-306; Dönmez/Naza-Dönmez 2010a: 21-31; Dönmez/Naza-Dönmez 2010b: 33-57; Dönmez/Naza-Dönmez 2010c: 1-28;

çömlek parçalarının değerlendirilmesiyle saptanmıştır. Bu bağlamda, Oluz Höyük'ün 0 Tabakası Ortaçağ ve Yeniçağ'a (MS 10 – 16. yüzyıllar), 1. Mimari Tabaka'sı Helenistik Çağ'a (MÖ 2. yüzyıl - MÖ 1. yüzyılın ilk yarısı), 2A Mimari Tabaka'sı Geç Demir Çağı'nın Geç Evresi'ne (MÖ 300 - 200), 2B Mimari Tabaka'sı Geç Demir Çağı'nın Geç Evresi'ne (MÖ 425 - 300), 3. Mimari Tabakası Geç Demir Çağı'nın Geç Evresi'ne (MÖ 500 - 425), 4A Mimari Tabakası Geç Demir Çağı'nın Erken Evresi'ne (MÖ 550 - 500), 4B Mimari Tabakası yine Geç Demir Çağı'nın Erken Evresi'ne (MÖ 600 - 550) tarihlenebilir. B Açması'nda saptadığımız 5. Mimari Tabaka (MÖ 7. yüzyıl) ile 6. Mimari Tabaka'nın (MÖ 8. yüzyıl) Orta Demir Çağı'na ait olduğu anlaşıldı. 7. Mimari Tabaka (MÖ 13. yüzyıl) ile 8. Mimari Tabaka (MÖ 15 - 14. yüzyıllar) Geç Tunç Çağı'na yani Hitit Büyük Krallık Dönemi'ne aittir. 9. Mimari Tabaka'nın ise özellikle taş kalıp, çakmaktaşı aletler ve çanak-çömlek parçalarının değerlendirilmesi sonucunda kabaca Erken Tunç Çağı'na (MÖ 4-3. binyıllar) tarihlenmektedir.

DÖNEM	MİMARİ TABAKA	TARİHLER	AÇMA	BULGULAR
Ortaçağ	0	10-14 yy	A	Sırlı ç-ç parçaları
Helenistik Çağ	1	MÖ 2. yy – MÖ 1. yy'ın ilk yarısı	A, B ve C	VI. Mithradates dönemi sikkeleri, demir miğfer
Geç Demir Çağı Geç Evre (Akhaimenid)	2A	MÖ 300 – 200	A, B ve C	Amfora, tunç kutu kapağı

Dönmez/Naza-Dönmez 2010d: 379-400; Dönmez/Özdemir 2010: 221-244; Erdal 2010: 93-107; Onar 2010a: 111-120; Onar 2010b: 29-54; Onar 2010c: 263-278; Yüksel/Dönmez/Tarhan-Bal/Keçeli 2010: 165-179; Yüksel/Hoşkan/Dönmez 2010: 968-970; Yüksel/Tarhan-Bal/Keçeli 2010a: 123-136; Yüksel/Tarhan-Bal/Keçeli 2010b: 55-65; Dönmez 2011a: 11; Dönmez 2011b: 103-128; Dönmez 2011c: 339-347; Dönmez 2011d: 92-110; Dönmez 2012a: 140-145; Dönmez 2012b: 26-35. Dönmez/Yurtsever-Beyazıt 2013: 165-192.

Geç Demir Çağı Geç Evre (Akhaimenid)	2B	MÖ 425 – 300	A, B ve C	Akhaimenid kaseler, Fenike tipi cam boncuk, devebaşı betimli kült kabı, Büyük İskender Dönemi altın stater, istiridye kabuğu şeklinde tunç kozmetik kutusu kapağı, rozet ve güneş motifli kemik bir disk
Geç Demir Çağı Geç Evre (Phryg ve Akhaimenid)	3	MÖ 500 - 425	A, B, C ve D	keklik figürlü krater parçası, boya bezekli ç-ç
Geç Demir Çağı Erken Evre (Geç Phryg Dönemi)	4A	MÖ 550 - 500	A ve B	Boya bezekli ç-ç
Geç Demir Çağı Erken Evre (Geç Phryg Dönemi)	4B	MÖ 600 - 550	A	Kubaba Tapınağı, Kubaba heykelciği, Phryg mührü, , Boya bezekli ç-ç
Orta Demir Çağı (Klasik Phryg Dönemi)	5	MÖ 7. yy	B	Boya bezekli ç-ç
Orta Demir Çağı (Erken ve Klasik Phryg Dönemi)	6	MÖ 9 – 8. yy	B	Boya bezekli ç-ç
Geç Tunç Çağı (Büyük Krallık Dönemi)	7	MÖ 13. yy	B	ç-ç parçaları
Geç Tunç Çağı (Büyük Krallık Dönemi)	8	MÖ 15 – 14. yy	B	Hitit mührü, orak, okucu
Erken Tunç Çağı	9	MÖ 4 – 3. Binyıllar	B	Taş maden döküm kalıbı, ç-ç parçaları

Bu tez çalışmasında konu edilen boya bezemeli çanak – çömlekler ile rythonların neredeyse tamamına yakını 2. Mimari Tabaka'da (MÖ 425 – 200) bulunmuştur. 2. Mimari Tabaka belirgin mimari tasarımı ile sistematik kazıların yatay düzlemde gelişmesine neden olmuş ve yaklaşık 2500 $m^{2'}$lik bir alanda araştırılmıştır. 6, 5, 4 ve 3. Mimari Tabakalar ise daha dar alanlarda incelenebilmiş ve mimari olarak bir karakter göstermemişlerdir. 1. Mimari Tabaka ise yüzeye en yakın kültür katmanı olması nedeniyle tarım faaliyetleri mezar kazı faaliyetleri ve 2007 öncesi yasadışı kazılar nedeniyle oldukça tahrip olmuş bir şekilde açığa çıkarılmıştır.

Oluz Höyük 6 ve 5. mimari tabaka kazıları çok sınırlı alanlarda gerçekleştirilmiştir. 6. Mimari Tabaka çanak-çömleği genel özellikleri ile Orta Demir Çağı'na ait Klasik Phryg kültürünü yansıtmaktadır. Buradaki derinleşme çalışmaları sırasında karşılaşılan bazı boya bezekli örneklerin erken dönem özellikleri gösterdiği saptanmıştır. (**Res.4**). Benzerleri Kilise Tepe Erken Demir Çağı mimari tabakalarında ele geçmiş olan[42] krater türü iri çömleklere ait bezemeli gövde parçalarının Erken Demir Çağı sonu ile Orta Demir Çağı başlarına ait olabilecekleri düşünülmektedir. Bunların yanı sıra Boğazköy – Büyükkaya'da bulunan "Karanlık Çağ" boya bezekli çanak-çömleği ile benzeşen bazı örnekler (**Res.5**) Oluz Höyük'te henüz mimari tabaka olarak saptanamayan Erken Demir Çağı'nın varlığına işaret ettiği düşünülmektedir.

Oluz Höyük Klasik Phryg kültürü çanak-çömlek örnekleri çok sayıda olmasa da karakteristik bezeme özellikleri ile karşımıza çıkmaktadır (**Res.6**).

Oluz Höyük, 4. Mimari Tabaka (MÖ 600-500) dönemini yaşarken *Kašku* Ülkesi'nde *Phryg* kültürü etkisinde bir Geç Demir Çağı kenti durumunda idi[43]. Geç *Phryg* özelliği gösteren bezemesiz ya da boya

[42] Postgate 2008: Fig.4/2.
[43]Dönmez 2013: 103-140

bezekli çanak-çömlekler, baskı yüzeyinde aslan-ceylan mücadelesi betimlenmiş olan fildişi damga mühür[44] ve taş bir Kubaba [45](Matar Kubileya) heykelciğinin alt kısmının ele geçmiş olması, 4. Mimari Tabaka'nın *Phryg* karakterini ortaya koymaktadır.

MÖ 500-425 yılları arasında yaşanmış olduğu anlaşılan 3. Mimari Tabaka'da (MÖ 500 – 425) ise özellikle çanak-çömlekçilik temelinde, boya bezeme geleneğinin sürekliliğinde, geometrik bezemenin yanı sıra bitkisel ve figürlü bezemenin artmaya başlaması çanak-çömlek atölyelerinin Anadolu'nun yeni kültür ögelerinden etkilenmeye başladığını göstermektedir[46].

Mimari, çanak-çömlek ve küçük buluntular yönünden Pers kültür karakterini yansıtan Oluz Höyük 2. Mimari Tabakası A Açması'nda (**Res.2**) güneybatıdan kuzeydoğuya uzanan taş döşemeli anıtsal bir yol, bunun kuzeyinde yer alan ve özellikle 2011 dönemi kazı çalışmaları sonucunda giriş bölümü açığa çıkarılan küçük bir saray ya da malikane olduğu düşünülen kompleks bir yapı kalıntısı ile mimari açıdan karakterize olmaktadır (**bkz.Plan, Res.2, 55-56**). Taş döşeme yolun sonlandığı kısımda yer alan giriş yapısına organik bağlantısı olan ve doğuya doğru uzanan bitişik üç oda, bu kısımda varlığını 2007 yılından itibaren geliştirilen arkeojeofizik çalışmalarla saptanan ve bir malikane olduğu düşünülen yapının ilk birimleri olarak değerlendirilmektedir[47] (**Res.55**). Yolun ulaştığı giriş yapısının hemen kuzeyinde bir avlu yer almaktadır. Bu avlunun kuzeyinde zemini taş ile döşenmiş başka bir anıtsal bir giriş yapısı yer almaktadır. Ön kısımdaki iki adet iri dikme kaidesi bu giriş yapısının cephesini oluşturmaktadır (**Res.57**).

[44] Dönmez 2013: 121 Res.9a-b
[45] Dönmez 2013: 122 Res.10a-b
[46] Dönmez 2012a: 140-145.
[47] Dönmez 2013: 123-124. Res. 16-19.

2. Mimari Tabaka'da ele geçmiş olan özellikli ve iri boyutlu stroterler, kalypterler, ile pt çörtenler[48], Pers kültürünü yansıtan bu mimari tabakadaki büyük boyutlu yapıların varlığına işaret etmektedir.

Güçlü bir Akhaimenid yani Pers kültürü yansıtan 2. Mimari Tabaka'nın çanak-çömlek ve küçük buluntuları yerleşmenin etnik karakteri ile kültürü hakkında belirleyici veriler sunmaktadır. 2. Mimari Tabaka çanak-çömleği genel olarak incelendiğinde bezemesiz ve boya bezekli olmak üzere 2 ana grup olduğu (toplam 11.400 adet) anlaşılmaktadır. Bu mimari tabakada 2007 döneminden beri ortaya çıkarılan çanak-çömleğin %93'nü oluşturan bezemesiz grup (toplam 10.602 adet) içinde devetüyünün tonlarında, özellikle koyu ve kızılımsı devetüyü ile az da olsa siyah astarlı, iyi açkılı kaliteli üretimler göze çarpmaktadır. Devetüyünün tonlarında üretilen çanak-çömlek grubu içinde yer alan *Akhaimenid* Bowl (Tulip Bowl) denilen çanaklar Oluz 2. Mimari Tabaka'da tüm ve parça olarak toplam 15 adettir[49]. 10 adedi bezemesiz olan bu çanaklardan 5 tanesi özellikli olması ile dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki pişmiş toprak bir phiale özelliğinde olup kabartılı ve hareketli bir yüzeye sahiptir[50]. Metalden ya da camdan üretilmişlerin tam bir benzeri olan bu phialenin yine pişmiş toprak benzerleri Doğu ve Batı Anadolu'da görülmektedir. Van yakınlarındaki Karagündüz Höyüğü'nün Geç Demir Çağı tabakası[51] ile Hisartepe'de bulunmuş ve MÖ 375 – 325'e tarihlendirilmiş phiale parçaları[52], Oluz Höyük phialesinden daha kalitesiz üretimler olarak dikkati çekmektedir. Doğu, Orta ve Batı Anadolu'da bulunmuş bu üç örnek Pers kültürünün özellikli çanak-çömlek temelinde Anadolu'daki yayılımına da ışık tutmaktadır. Diğer 4 çanak ise tez kapsamında incelenen, ağız kenarı içi sarmaşık bezekli örneklerdir (**LEV.34/74; Res.34a-b**). *Akhaimenid* çanaklar (Tulip Bowl) ile phialenin teknik yapı özellikleri ile birbirlerine

[48] Dönmez 2013: 125. Res. 22-25.
[49] Dönmez 2013: 127-129. Res. 34-37.
[50] Dönmez 2013: 129. Res.38a-c.
[51] Kalkan 2008: Lev.KGH XVII/5
[52] Bulut 2007: Çizelge 1

benzer tonlarda yüzey renklerine sahip olmaları, söz konusu çanakların Oluz Höyük'te üretilmiş olduklarına işaret etmektedir.

Oluz Höyük 2. Mimari Tabaka çanak – çömleğinin %7'sini (toplam 798 adet) (bkz.**Tablo 1**) boya bezemeliler oluşturmaktadır. Boya bezemeli grup içinde Geç *Phryg* tarzında, genellikle açık renk zeminli panel ya da çerçeve içine ya da devetüyü ve kahverengi tonlardaki yüzeylere kahverenginin tonları ve siyah boya ile yapılmış bezemelere sahip örnekler çoğunluktadır. Bunlar çoğunlukla geometrik kompozisyonlara sahiptir (%89, toplam 711 adet). Bu tez çalışmasının konusu olan bitkisel motiflere daha az oranda rastlanırken (% 9 toplam 73 adet), hayvan ya da karışık varlık figürleri nadiren görülmektedir (% 2, toplam 14 adet). Bu durumda tezin konusunu oluşturan 82 adet bitkisel bezemeli boyalı kap parçası Oluz Höyük 2. Mimari Tabaka çanak – çömleğinin % 1'inden daha az bir orana denk gelmektedir[53] (bkz. **Tablo 2**).

Oluz Höyük 2. Mimari tabakasında genel gündelik yaşamın bir parçası olan, ağırşaklar, tezgah ağırlıklar, ağ ağırlıkları, çakmaktaşı kesici ve kazıyıcılar, sapan taneleri, öğütme ve ezgitaşları gibi çağdaş merkezlerde görülen sıradan buluntuların yanı sıra, taş döşeme yol (**bkz.Plan**) ile kuzeyinde ortaya çıkmaya başlayan malikane ve yakın çevresinin dolgu toprağı ve mekanlarında ele geçen sıra dışı küçük buluntular Oluz Höyük 2. Mimari Tabakası'nın tanımlanması ve sosyo-ekonomik yerinin belirlenmesi bakımından çok önemlidir. Bunların dikkat çekici olanları insan başı biçimli Fenike tipi cam boncuk[54], süvari betimli cam bir damga mühür[55], devebaşı betimli kült kabı[56], MÖ 336 – 323'e tarihlenen

[53] Yukarıda istatistik bilgileri verilen tez kapsamında incelenmiş 82 adet bitkisel motifli boya bezemeli çanak – çömleğin 73 adeti (%90) 2. Mimari Tabaka'da, 9 adeti ise (%10) 6,4,3 ve 1. Mimari Tabaka'larda ele geçmiştir. Bu nedenle daha sağlıklı bir istatistik sonuca ulaşılması amacıyla 2. Mimari Tabaka çanak – çömlekleri değerlendirilmiştir.
[54] Dönmez 2013: 131. Res. 47a-b.
[55] Dönmez 2013: 131. Res. 48a-b.
[56] Dönmez 2013: 132. Res. 49a-c.

Büyük İskender Dönemi'ne ait altın bir stater[57], istiridye kabuğu şeklinde tunç bir kozmetik kutusu kapağı ya da ağırlık[58], tekerlek biçimli tunç bir sembol[59], üzerinde rozet ve güneş motifleri yer alan kemik bir disk[60] ile triangle ware tarzında boya bezeme ile yapılmış üçgenlerle bezenmiş kadın göğsü biçimli pişmiş toprak bir kaptır[61]. Bir bothrosta ele geçen yılan figürlü sapı olan tunç bir kepçe[62] özellikli buluntular arasındadır. Tunçtan üretilmiş dikdörtgen biçimli bir mücevher kutusu kapağı ve kaşına kazı tekniğinde resmedilmiş karışık varlıkları zapteden soylu kahraman kompozisyonu yer alan tunç bir yüzük[63] 2. Mimari Tabaka'nın önemli buluntularıdır. Dipnot koyulacak.

2. Mimari Tabaka (MÖ 425 - 200) ile birlikte yerleşimin kültür karakterinin mimari, küçük buluntu ve çanak-çömlekçilik temelinde değişmeye başladığı anlaşılmaktadır. Oluz Höyük'te köklü bir mimari değişim ve yeni anlayış olduğu gözlenmektedir. Bu değişikliğin Oluz Höyük'e yerleşen Pers kökenli bir topluluk ya da zümrenin gelişi ile ilgili olduğu düşünülmektedir.. Kızılırmak Kavsi İçi ya da daha geniş düşünüldüğünde *Kappadokia*'nın yeni siyasi oluşumunun küçük buluntular, çanak-çömlekçilik ve özellikle mimari anlayış temelinde Oluz Höyük'ü doğrudan etkilediğini göstermesi açısından önemlidir. Bu süreçte, kronolojisi henüz detaylı olarak belirlenemeyen, ancak 2. Mimari Tabaka yaşamında varlığı ve etkileri saptanan çok yakındaki bir sulak alanın ya da küçük bir gölün, Oluz Höyük'ün neden bir Pers zümresinin yerleşim yeri olarak seçilmiş olduğu sorusunun en güçlü yanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır. Perslerce Anadolu'da seçilen yerleşim alanları içinde *Daskyleion* örneğinde olduğu gibi göl kenarı ile kuş ve diğer av hayvan çeşitlerinin yaşadığı doğal ortamlar bir *paradeisos* oluşturmak

[57] Dönmez 2013: 133. Res. 50a-b.
[58] Dönmez 2013: 133. Res. 51a-b.
[59] Dönmez 2013: 133. Res. 52a-b.
[60] Dönmez 2013: 134. Res. 53a-b.
[61] Dönmez 2013: 134. Res. 54a-b.
[62] Dönmez 2013: 135. Res. 56a-b.
[63] Dönmez 2013: 136. Res. 59a-b.

amacıyla her zaman tercih edilmiştir. Bu alanların doğal güzellikleri ile av olanakları Persler için daima çekici unsurlar olmuştur. Bu nedenle Oluz Höyük'ün bir *paradeisos* alt yapısı için *Halys*/Kızılırmak Kavsi İçi'ndeki en uygun ortamlardan birini oluşturduğu anlaşılmaktadır. Oluz Höyük'ün kuşuçumu 50 km güneyinde yer alan ve çağdaş mimari tabakalara sahip Maşat Höyük ya da Alaca Höyük, Eskiyapar, Boğazköy, Alişar ve Çadır Höyük gibi benzeri yerleşmelerin tercih edilmemesinin nedeni olarak böyle bir ortama sahip olmamaları olduğu düşünülmektedir[64].

7. yılını dolduran Oluz Höyük sistematik arkeolojik kazıları Anadolu'da ilk defa Akhaimenid kültürüne ait bir yerleşmeyi kent dokusu, mimari kimliği ve diğer kültürel özellikleri ile birlikte tanımamıza ve anlamamıza fırsat tanımaktadır. A Açması'nda açılan 3250 m^2'lik alanda ortaya çıkarılan taş döşemeli anıtsal bir yol ile malikane benzeri önemli bir yapıya ait olduğu düşünülen kimi yapılar MÖ 450 yıllarında Oluz Höyük'e soylu bir Pers zümresinin yerleştiğine ve Oluz Höyük'e yeni bir mimari tasarımın uygulamış olduğuna işaret etmektedir. Höyüğün kuzeybatısına ve en yüksek kesimine yapılmış olduğu anlaşılan malikanenin hangi tarihte inşa edilmiş olduğu konusu aynı zamanda 2. Mimari Tabaka'nın başlangıç tarihini de belirlemektedir. Bugünkü arkeolojik veriler, malikanenin büyük olasılıkla MÖ 425 yılı civarında ya da 5 – 10 yıl öncesinde yapılmış olduğunu göstermektedir.

Oluz Höyük kazılarında bugüne değin geliştirilen arkeolojik kazılar ile arkeojeofizik araştırmalar yerleşimin hiçbir dönemine ait bir sur ya da savunma sisteminin varlığı konusunda bulgu vermemiştir. Bu duruma karşın, Akhaimenid kültürünü yansıtan 2. Mimari Tabaka ile 1. Mimari Tabaka'da ele geçmiş bazı buluntular Oluz Höyük'ün askeri karakteri olan bir yerleşme olduğuna da işaret etmektedir.

[64] Dönmez 2013: 103-140

2.3. Bitkisel Bezemeli Çanak-Çömlek

Arkeoloji literatüründe boya bezeme "Kabın hamur ya da astar yüzeyine, içerdiği değişik bileşimli minerallerden ötürü farklı renk veren kilden yapılmış, astara benzer kıvamda kil karışımının fırça ya da benzeri bir aletle sürülmesiyle yapılan bir bezeme türüdür" şeklinde tanımlanmaktadır[65]. Bu tezde ele alınan buluntu grubu Oluz Höyük kazısı 2007 - 2013 dönemi çalışmaları sırasında ortaya çıkarılmış olan bitkisel bezemeli boyalı çanak – çömlekler ile rythonlardan oluşmaktadır. Çanak – çömlekler genel yapısı itibariyle devetüyü ve tonlarında ya da grimsi renklere sahip hamurlu, orta ya da iyi pişmiş, ince ve orta mineral, bazen ince bitki katkılı, çoğu zaman hamuru renginde astarlı, açık devetüyü ya da bej rengi panel – alanlara sahip, tamamı çark yapımı, çoğunluğu form vermeyen amorf parçalardan oluşmaktadır. Bezemelerde genellikle kahverengi ve kızılımsı kahverengi ile bu renklerin tonları, daha az olarak da siyah kullanılmıştır. Tez kapsamında incelenen örneklerin sayısı 82 olup, bunlar Yaprak Bezemeliler, Spiral Bezemeliler, Tomurcuk Bezemeliler, Sarmaşık Bezemeliler ve Basit Bitkisel Bezemeliler olmak üzere 5 ana başlık altında incelenmiştir.

2.3.1. Yaprak Bezemeliler

Oluz Höyük'te bugüne değin yapılan kazı çalışmalarında yaprak motifi içeren 33 parça bezemeli çanak – çömlek bulunmuştur. Motiflerin iri boyutlu olması ve uygulanması için geniş alana ihtiyaç duyulması gerekliliği doğrultusunda yaprak bezemenin çoğunlukla yuvarlak ve geniş gövdeli kaplar üzerine yapılmış olduğu ele geçen amorf parçalardan anlaşılmaktadır. Yaprak bezemenin tek düze bir motif olmadığı ve çeşitli şekillerde tasarlanıp renklendirilmiş olduğu gözlenmiştir. Rozet, palmet, stilize yaprak, iri bitkilere ait yapraklar,

[65] Ökse 1993.

mızraksı yapraklar[66] ile basit görünümlü yapraklar zenginliği oluşturan türler arasında yer alır.

6. Mimari Tabaka (MÖ 9 – 8. yüzyıllar)

Yaprak motifli çanak – çömlekler içinde en erken örnek (LEV.1/1) 6. Mimari Tabaka'da ele geçmiştir. Noksan durumdaki motif mevcut hatlarıyla rozeti andırmaktadır. Dört yaprağın gözlenebildiği rozet açık devetüyü astar üzerine koyu kahverengi ile yapılmıştır. Üç yaprağın içi kafes şeklinde taranmıştır. Kahverengi ile boyanmış bölüm ise sap olarak değerlendirilebilir.

4. Mimari Tabaka (MÖ 600 – 500)

4. Mimari Tabaka'da bu gruba ait iki örnek ele geçmiştir. İlk örnek (LEV.2/4) koyu kahverengi astar üzerine bej boya ile yapılmış olup, iki tanesi mevcut olan yaprakların içleri noktalarla doldurulmuştur. Diğer parça (LEV.2/5), bej astar üzerine yapılmış olup bezeme alanının sınırları ve yapraklı bitki kahverengi ile resmedilmiştir. İki yaprağı belirgin olarak gözlenebilen bir rozet motifi bezemeyi oluşturur. Yaprakların içi noktalarla doldurulmuş olmakla birlikte damarların da belirginleştirildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu rozet motifinin doğaldan çok stilize bir anlayışla betimlendiği gözlemlenmektedir.

3. Mimari Tabaka (MÖ 500 – 425)

3. Mimari Tabaka'da yaprak motifli bezeme tek bir örnek üzerinde saptanmıştır (LEV.3/6 (**Res.7**)). Devetüyü astarlı kap parçasının yüzeyinde kahverengi kullanılarak oluşturulmuş rozet dizileri yer alır. Konturları siyah yaprakları ise bej ile boyanmış rozetlerin alternatifli bir şekilde ortak yaprak kullanılarak oluşturulmuş olduğu gözlenmiştir. Rozetlerin üst kısmında geniş dalgalardan oluşan fisto bezeme yer alır.

[66] http://tr.wikipedia.org/wiki/Yaprak_t%C3%BCrleri

2. Mimari Tabaka (MÖ 425 – 200)

Yaprak motifli bezeme en yoğun 2. Mimari Tabaka'da görülmektedir. 2. Mimari Tabaka yaprak motifleri kaplar üzerine iki şekilde uygulanmıştır; hamur renginde astar üzerine ya da devetüyü tonları ile bej zemin üzerine. Yaprakları oluşturan boyalar genellikle kahverengi, kızılımsı kahverengi ve yakın tonlardadır.

Bir kabın omuz kısmına ait parça üzerinde açık bej iki metop içinde sarmaşık yaprakları ile yoğun yaprak bezemeli bir bitki gözlenmektedir. Sarmaşık yaprağının yer aldığı kısım büyük oranda noksandır (LEV.3/8 (**Res.8**) - LEV.6/18). Yaprak bezemeler yatay yerleştirilmiş bir bitki sapının üstüne ve altına dışa açılır biçimde ve simetrik düzende yerleştirilmiştir. Botanik biliminde mızraksı olarak adlandırılan yaprakların içleri kısa çizgilerle hareketlendirilmiştir.

Bu grupta inceleyebileceğimiz iki örnek birbiriyle oldukça benzeşmektedir. Her iki kap parçası üzerindeki yaprakların iri ölçekli olması ve stilize görünümleri dikkat çekicidir. Ayrıntıya gerek duyulmamış motiflerde yaprakların ana damarları vurgulanmıştır (LEV.8/22 - LEV.9/23 (**Res.9**)).

Üç kap parçası üzerinde basit tipli yapraklar yer alır (LEV.6/17). Açık devetüyü zemin üzerine betimlenmiş yatay konumdaki yaprakların ana damarı ve yan damarları vurgulanmıştır (LEV.4/11). Bu örneklerden biri bezemede kızılımsı kahverenginin fazladan kullanımı ile diğerine göre daha özellikli görünüme sahip olmuştur (LEV.5/14).

Yedi örnekten oluşan diğer bir basit yaprak grubu yalnızca ana damarlarının vurgulanmış olması ile karakterize olur. Bunlardan bir tanesi bir boğa rythonuna ait boynuz parçasısır. (LEV.1/3 - LEV.3/9 (**Res.34**) - LEV.4/10 - LEV.5/13;15 –LEV.6/16(**Res.11**) – LEV14/33).

Bir krater gövde parçası üzerinde yatay olarak uzanan budaklı bir dal parçasının uç kısmı üzerinde ana damarı belirgin stilize yaprak motifi yer alır (LEV.11/29 (**Res.12**)).

Yaprak bezemeler içinde önemli bir grubu aynı kökten filizlenmiş lotus benzeri motifler oluşturur. Bu grubun ortak özelliği kenar yapraklarının daha kısa kalın ve doğal yapılmış olmasıdır. Ortadan fışkırır şekilde yükselen bölümler daha yüksek ve çizgiseldir (LEV.3/7 - LEV.6/19 - LEV.8/21;22 - LEV.10/24 (**Res.13**); 25; 26 (**Res.14**) - LEV.11/27; 28 (**Res.15**)- LEV.12/30 (**Res.16**) - LEV.13/31 (**Res.17**)).

Yaprak bezemeli diğer bir örnek altı yapraklı bir rozet görünümündedir (LEV.17/38 (**Res.18**)). Açık devetüyü astar üzerine koyu kahverengi ile resmedilmiş rozetin simetrik dört yaprağı iri noktalarla doldurulmuş, simetrik olan iki yaprağı ise boş bırakılmıştır. Noktalanmış yaprakların konturlarının kalın çizilmiş ve ana damarının belirtilmiş olması dikkat çekicidir.

Bej rengi zemin üzerine kızılımsı kahverengi ve kahverengi boya ile betimlenmiş bir palmet motifinin iki yana açılan tomurcuk kısa ve çapraz çizgilerle belirtilmiştir (LEV.4/12 (**Res.19**)). Doğal görünüme sahip bitkinin üst kısmında başağa benzer başka bir bezeme yer alır. Buna benzeyen diğer bir örnekte açık devetüyü astar üzerine kızılımsı kahverengi ve kahverengi ile yapılmış geometrik bezemeler içinde yana açılan yaprak motifi izlenebilmektedir (LEV.16/37 (**Res.20**)).

Yaprak bezemeli diğer bir örnekte bej rengi zemin üzerine yapılan motifte yaprakların içi noktalarla doldurulmuş olmakla birlikte damarların da belirginleştirildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu yaprak motifinin doğaldan çok stilize bir anlayışla betimlendiği görülmektedir (LEV.1/2).

Phryg tipi bir kraterin boynu üzerinde açık bej zeminli bir metop içindeki stilize yaprak dizisi stilize görünümüyle diğerlerinden farklılık

gösterir (LEV.15/34). Devetüyü astar üzerine kızılımsı kahverengi ile çerçevelenmiş metopun içinde, aynı renk ile resmedilmiş yapraklar mızrak ucu şeklindedir. Yaprakların sivri uçlarına yakın bir kısımda ana damarlarını temsil eden kısa bir çizgi ile nokta yer alır.

Genel hatlarıyla 4. Mimari Tabaka bulguları içinde tanıttığımız içi noktalarla doldurulmuş yaprak bezemeli gruba dahil olduğu anlaşılan bir kap parçası üzerindeki yaprak motifi, bej zemin üzerine kahverengi ile resmedilmiştir (LEV.13/31 (**Res.21**)). Yaprak motifinin solunda bulunan düzgün hatlar başka bir bitkinin sapı olabileceği gibi, kompozisyonu tamamlayan öge konumunda da düşünülebilir.

Yaprak motifli grup içinde bir diğer önemli örnek yine bir Phryg krater ağız parçası üzerinde yer almaktadır (LEV.7/20 (**Res.22**)). Ağız kenarı dışı kalın ve ince kızılımsı kahverengi şeritlerle bezenmiş kraterin boyun kısmında devetüyü astar üzerine kahverengi ile sola doğru açılan uzun yaprak motifi yerleştirilmiştir.

Bu grup içinde son iki örnek küçük motifler halinde günümüze ulaşabilmiş yaprakları içermektedir. Bunlardan ilkinde yatay bezeme programında düzenlenmiş bir çömleğin devetüyü astarlı çerçevesi içinde mızrakımsı uçları görünen iki yaprak motifi gözlenmektedir (LEV.16/36 (**Res.23**)). Son örnek düz yükselen ağız kenarlı ve sığ gövdeli bir çanak parçasının dış yüzeyinde devetüyü astar üzerine kahverenginin tonları ile resmedilmiş geometrik bezemelerin arasında rozet benzeri yapraklar görülebilmektedir (LEV.16/35 (**Res.24**)).

1. Mimari Tabaka (MÖ 200 – 47)

Her ne kadar 1. Mimari tabaka dolgusu içinde ele geçmiş olsa da, rozet benzeri bir motife ait olduğu gözlenen kap parçasının daha erken tabakalara ait olması büyük olasılıktır. Açık bej zemin üzerine kahverenginin tonları kullanılarak resmedilmiş yapraklar noksanlık nedeniyle motifin genel karakterini yansıtmaktan uzaktır (LEV.24/55).

2.3.2. Spiral Bitkisel Bezemeliler

Spiral hatlara sahip bitkisel motifler gerçekte iç içe kıvrılmış dal ve yaprakları yansıtıyor olmalıdır. Bu bağlamda her hangi bir türe atıf yapmadığı anlaşılan, bununla birlikte yer aldığı bezeme ya da kompozisyonda bitkisel bir ögenin varlığını hissettiren spiral bitkisel bezemeliler bugüne değin yalnızca 4 ve 2. mimari tabakalarda bulunmuştur.

4. Mimari Tabaka (MÖ 600 – 500)

4. Mimari Tabaka'da bu gruba ait tek bir örnek ele geçmiştir. Kiremit rengi astar üzerine siyah ile yapılmış içe kıvrımlı bir motif etrafındaki dağınık çizgisel bezemeler stilize bir anlayışı yansıtmaktadır (LEV.17/39).

2. Mimari Tabaka (MÖ 425 – 200)

2. Mimari Tabaka'da spiral bitkisel bezemeli 6 örnek ele geçmiştir. İlk örnek, ağız kenarı dışı kızılımsı kahverengi geniş bant ile çevrelenmiş bir Phryg krater parçasının boyun kısmında simetrik yerleştirilmiş spiral motiflerle karakterize olur. Bej zemin üzerine yerleştirilmiş spiral motiflerin arasında koyu kahverengi ile yapılmış bir ışın motifi yer alır (LEV.18/40 (**Res.25**)).

Diğer bir örnekte spiral motif ana ögeden ziyade, yardımcı bezeme unsuru olarak kullanılmıştır. Devetüyü astar üzerine yerleştirilmiş kızılımsı kahverengi ve kahverengi bantların üst kısmında görülen sık ve ince yapraklı kıvrımlı bir dal motifinin sağındaki dikey friz içinde spiral dizisi yer alır (LEV.22/49 (**Res.26**)).

Spiral motifli iki örnek stilleri bakımından benzerdir. İri bir spiralin yer aldığı bezeme merkezi daha stilize yapılmış kıvrımlı bitkisel ögelerle zenginleştirilmiştir (LEV.19/41; 43).

Başka bir örnekte iç içe geçmiş çengel şeklindeki iki basit kıvrımdan oluşur (LEV.23/51 (**Res.27**)). Kahverenginin farklı tonlarındaki motifler devetüyü zemin üzerine yapılmışlardır.

Bu grubun son örneği figürlü bezemeye sahiptir. İri bir kratere ait olduğu gözlenen boyun ve gövde parçası üzerinde resmedilmiş bir at figürünün arkasında spiral bitki bezeme yer alır (LEV.25/57 (**Res.28**)). Genel özellikleri ile bir kompozisyonun parçası olduğu gözlenen sahnenin üst kısmında bulut benzeri yatay ve kıvrımlı geniş bir motif yer alır. Bulut olarak düşünülebilecek bu motife bağlı saçak biçimli küçük bezemeler basit bir bitkiyi yansıtıyor olabileceği gibi şimşek demeti olarak da düşünülebilir.

2.3.3. Tomurcuk Bezemeliler

Bugüne değin yalnızca 2. Mimari Tabaka (MÖ 425 – 200) kültür dolgusu içinde ele geçmiş olan tomurcuk motifli çanak – çömlek parçaları 6 adettir.

Açık gri astarlı zemin üzerinde basit çizgilerle gösterilmiş uzun dalların ucuna yerleştirilmiş küçük daire motifleriyle karakterize olan tomurcuklar, koyu kahverengi (LEV.19/42) ile resmedilmiştir

Düz yükselen ağız kenarlı bir çanak parçasının dışına koyu devetüyü astar üzerine koyu kahverengi ile yapılmış bezemede çift kontürlü bir panel içinde içi boyanmış tomurcuk ile spiral motifi görülmektedir (LEV.20/44 (**Res.29**)).

Yalnızca tomurcuk motifinin kullanıldığı başka bir örnekte devetüyü astar üzerindeki dallar kahverenginin tonlarında boyanmıştır (LEV.24/54 (**Res.30**)).

Sonraki üç örnek tomurcukların bezemede yardımcı öge olarak kullanılmış olduklarına işaret eder. Bunlardan ilki dışa açılan ağızlı bir

çömlek parçasının ağız kenarındaki bej zemin üzerine yerleştirilmiş yalnızca uç kısmı mevcut iri bir sarmaşık yaprağının sol tarafında görülür (LEV.24/56). Sarmaşık yaprağı ve tomurcuk motifi kahverengi ile boyanmıştır.

Diğer örnek devetüyü astar üzerine kahverenginin tonları ile resmedilmiş sivri uçlu kıvrımları olan bir yaprak motifinin sağında yer alır (LEV.24/53 (**Res.31**)).

Bu grubun son örneği doğal görünüme sahip olmayan sarmaşık benzeri motifin sağında yer alır. Tomurcuklar kalın ve özensiz çizgileri ile önceki örneklerden ayrılır (LEV.23/52 (**Res.32**)).

2.3.4. Sarmaşık Bezemeliler

Oluz Höyük'ün 4, 2 ve 1. mimari tabakalarında ele geçmiş toplam 17 kap parçası, 1 pithos ve 3 rython parçası üzerinde sarmaşık motifi saptanmıştır. Doğal ve stilize olarak iki ana gruba ayrılabilecek sarmaşık motifleri bezemelerin ana ögesi olarak kullanıldığı gibi yardımcı unsur olarak da değerlendirilmiştir.

4. Mimari Tabaka (MÖ 600 – 500)

Sarmaşık motifi 4. Mimari tabakada tek bir önek ile temsil edilir (LEV.25/58 (**Res.33**)). Stilize görünümdeki sarmaşık motifinin sapı üç çizgiyle karakterize olur. Kıvrımlara sahip olması beklenen yaprak ise üçgenimsidir. Sağ tarafında yer alan oldukça noksan durumdaki panelde bazı noktalı ve kıvrımlı motif izleri bu alanda da bir bitkisel motif olduğuna işaret etmektedir.

2. Mimari Tabaka (MÖ 425 – 200)

Oluz Höyük 2. Mimari Tabakası sarmaşık motifi içeren çanak – çömlekler ve diğer bulgular açısından oldukça zengindir.

Sarmaşık motifi belli sayıdaki çanak – çömlek parçası üzerinde stilize teknikle ifade edilmiştir. Dört örnekte izlenebilen stilize görünüm arkeoloji literatüründe "Akhaimenid Bowl" (Tulip Bowl) [67] adı verilen çanak grubu üzerinde uygulanmış olmasıyla dikkat çeker. Biri tümlenmiş (LEV.34/74 (**Res.34 a-b**)) üçü parça (LEV.32.70 (**Res.35**); 71 - LEV.33/72) dört "Akhaimenid Bowl" (Tulip Bowl) örneği temelinde, çanak ağız iç kısmına yatay bir şekilde yerleştirilmiş ve uzanarak giden bir hava verilmiş sarmaşık gövdesinden çıkan kısa dallar küçük ve yuvarlak yapraklarla son bulur. Astar renkleri kiremit ya da açık devetüyü olmasına karşın sarmaşık bitkisi koyu kahverengi ile resmedilmiştir.

Stilize sarmaşıkların diğer örnekleri amorf gövde parçaları üzerinde görülür. Bunlardan ilk ikisi V şeklindeki uçları yuvarlak hatlı yapraklar ve uzun saplar ile karakterize olur. Zeminler koyu bej, motifler koyu kahverengidir (LEV.28/63 (**Res.36**) - LEV.29/64 (**Res.37**)). Bu grubun son örneğinde stilize sarmaşık başka bitkiler içinde yer alır. Yine V şeklindeki uçları yuvarlak yaprağı ve uzun dalıyla dikkat çeken sarmaşığın yanında başak, altında ise sık ve küçük yaprak dizisi görülür (LEV.23/50 (**Res.38**)).

Oluz höyük 2. Mimari tabaka sarmaşık bezemeleri grubunda doğal stilde resmedilmiş sarmaşık motifleri yürek biçimindeki (LEV.29/65 (**Res.39**) - LEV.30/66 - LEV.33/73 (**Res.40**) - LEV.35/76 (**Res.41**)) iri yaprakları ve kıvrık uzun sapları ile karakterize olurlar.

Doğal görünümlü sarmaşık bezemeler içinde kimi örnekler estetik açıdan ön plana çıkarlar. Bu sarmaşık motiflerine estetik görünüm kazandıran temel özellik yürek biçimindeki iri yapraklar ile yardımcı öge olarak spirallerin kullanılmış olmasıdır.(LEV.21/47 (**Res.42**) - LEV.25/59 (**Res.43**) - LEV.26/60 (**Res.44**))

[67] Kalkan 2008: 240-245.

Sarmaşık motifleri altı örnek üzerinde doğal ve stilize görünüm arasındaki bir tarzda resmedilmiştir. Bej zeminli bir panel içinde görülen bir dağ keçisinin arkasında yer alan sarmaşık figürlü bir kompozisyonda görülen tek örnektir (LEV.32/69 (**Res.45**)). Kompozisyonda kahverenginin tonları kullanılmıştır.

Sarmaşık motifinin yarı doğal yarı stilize olarak resmedildiği beş örnek açık devetüyü astar üzerine uygulanmıştır. Bunlardan iki tanesi tomurcuk bezemeyle kullanılmıştır (LEV.21/46 (**Res.46**)– LEV.30/66).

2. Mimari Tabakanın sarmaşık motifi bezemeye sahip dikkat çekici bir pithostur (LEV.38/82 (**Res.47a-b**)). Yoğun kalkerin verdiği tahribat nedeniyle gövde üzerinde yer alan boya bezemenin büyük bölümünü algılamamamıza karşın, yürek biçimli iri sarmaşık yaprakları ve bunların uzun dalları gözlenebilmektedir. Birbirine koşut bej, kahverengi ve siyah bantların üzerindeki alana yerleştirilmiş sarmaşık motifleri kızılımsı kahverengi ile resmedilmiş olup spiral bitki bezemeyle zenginleştirilmiştir.

2. mimari Tabakanın sarmaşık bezemeli son üç örneği boğa rythonlarına aittir. Bunlardan ilki tüme yakın boğa başı biçiminde bir dinsel tören kabı olup devetüyü astarı üzerine bej rengi bir boya uygulaması gerçekleştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır (LEV.27/61 (**Res.48a-b**)). Kulakları gözleri ve burnu plastik teknikte belirtilmiş boğa başı biçimli kabın tüm yüzeyi kahverengi ve kızılımsı kahverengi boya ile oluşturulmuş yaprak ve kıvrımlı dallarla doldurulmuştur.

Diğer iki parça, rythonlara ait olup biri boynuz diğeri kulak kısmına aittir. Kulaklı rython parçasında açık devetüyü zemin üzerinde yer alan geometrik motiflerle birlikte kahverengi bir sarmaşık yaprağı görülmektedir (LEV.30/67 (**Res.49**)). Boynuzlu rython parçasında yine açık devetüyü zemin üzerine uygulanmış kahverengi geometrik alanlar

mevcuttur (LEV.28/62 (**Res.50**)). Bu alanların birinde koyu kahverengi ile resmedilmiş bir sarmaşık yaprağı yer alır.

1. Mimari Tabaka (MÖ 200 – 47)

Sarmaşık yaprağı motifinin 1. Mimari tabakada tek örnekle temsil edilmektedir (LEV.35/77 (**Res.51**)). Bitkisel motiflerin kabartı tekniğinde oluşturulmuş olması nedeniyle kalıpta yapılmış olduğu anlaşılan dışa açılan ağız kenarlı ve uzun boyunlu bir kap parçası teknik yapı özellikleriyle farklılık göstermektedir. Özenle elenmiş kil ile çok ince mineral katkıdan oluşan devetüyü hamura sahip kap parçasının yüzeyi resmedilecek sarmaşık motifi için kabartılı bir hale getirilmiş yapraklar kahverenginin tonlarında söz konusu kabartıların üzerine yerleştirilmiştir. Ağız kenarı dışına yatay olarak yerleştirilmiş küçük sarmaşık motifleri, gövde üzerine yayılmış iri sarmaşık yaprakları ve dallarıyla kabın tüm yüzeyi bezenmiştir. Yukarıda sıralanan teknik özellikler ışığında geleneksel üretime uymayan uygulamaların gözlendiği kap parçasının astar ve boya renkleri kabın tahribatına neden olmuş yangın nedeniyle bozulmuş olduğundan anlaşılamamıştır.

2.3.5. Basit Bitkisel Bezemeliler

Buraya değin gruplanan yaprak, spiral, tomurcuk ve sarmaşık motifli bezemeler dışında kalan bir grup basit ve stilize motif ayrı bir grup olarak sınıflandırılmıştır. Toplam beş parça olan hepsi 2. Mimari tabakada (MÖ 425 – 200) ele geçmiş basit bitkisel bezemeliler çizgisel stilde betimlenmiş olup üçgenlerle, yatay bantlarla ya da çizgi demetleriyle resmedilmişlerdir (LEV.20/45 (**Res.52**) - LEV.35/75 (**Res.53**) - LEV.36/78; 79; 80). Genelde devetüyü astar üzerine kahverenginin tonlarıyla bezenmiş bu grupta bir örnek bej zemin üzerine uygulanmıştır.

3. BÖLÜM

3.1. Karşılaştırma ve Değerlendirme

Kızılırmak Kavsi İçi ile güneyinde Orta Demir Çağı'ndan beri tekdüze bir üretim yapan çanak-çömlek atölyelerinin stillerinde, Geç Demir Çağı'ndan itibaren özellikle bezeme açısından bazı önemli değişimler olduğu gözlenmiştir. Siluet görünümlü geyik figürleri yerine, değişik stilllerde çizgisel ya da rezerve tekniklerde yapılmaya başlanan ve daha doğal bir görünüm sergileyen geyik figürleri ortaya çıkmıştır. Kuş figürlerinde sayı ve görünüm zenginliği artarken, çeşitli hayvan figürleri kompozisyonlar içinde ana öge olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bunların yanı sıra kanatlı boğa ve sfenks gibi karışık yaratıklar ile ne oldukları tam olarak anlaşılamayan Tanımlanamayan Garip Varlık figürleri de ortaya çıkmıştır. Orta Demir Çağı'nda sayıca çok az olan ve oldukça stilize yapılmış insan figürleri Geç Demir Çağı'nda ön plana alınmıştır. Frigler'in ana tanrıçası olan, ancak Anadolu'da Neolitik Çağ'dan beri tapınılan Kubaba, bu dönemde çanak-çömlek üzerinde betimlenmiştir. Söz konusu bu yenilikler ile değişimlerden Kızılırmak Kavsi İçi ile güneyindeki çanak-çömlek atölyelerinin Geç Demir Çağı'nda gelişen siyasal olaylardan etkilendiklerini ve bu durumu üretimlerine yansıttıklarını açıkça anlamaktayız. Örneğin birdenbire ortaya çıkan at ve süvari figürleri büyük olasılıkla Avrasyalı Atlı – Savaşçı Göçebeler'in (İskit - Kimmer) bir etkisidir. Bunun yanında bezemesiz olarak görülen çift kulplu çömlekler dışında, çanak-çömlek üzerine betimlenmiş taçlı ve sakallı sfenks figürlerinin ise, İran yani Med - Akhaimenid etkisi olduğu açıktır. Geç Demir Çağı'nda figür ve motiflerin dışında boya bezeme tekniğinde de göze çarpan bazı önemli değişikler meydana gelmiştir. Geleneksel renkler olan koyu kırmızı, kahverenginin tonları ile siyah bezemelerde kullanılmaya devam etmiş, ancak bunun yanında bir yenilik olarak figürler ile kompozisyonlar beyaz ya da bej rengi tonlarındaki zeminli paneller içine yapılmaya

başlanmıştır. Panel tekniği bir süre sonra beyaz renk zemin yapılmadan da uygulanmıştır[68].

Demir Çağı sürecinde MÖ 5. yüzyılın başlarından itibaren Kızılırmak Kavsi İçi'nde geleneksel özelliklerini sürdüren, ancak bir yanda da dış etkileri bünyesinde toplayan kimi çanak-çömlek atölyelerinin üretim yapmaya devam ettikleri anlaşılmaktadır. Karasamsun (Amisos)[69], Maşat Höyük[70], Boğazköy[71], Alaca Höyük[72], Eskiyapar[73], Hacı Bektaş Höyük (Sulucakara Höyük)[74], Kaman Kalehöyük[75], Kırşehir Höyük[76], Alişar Höyük[77] ve Büyüknefesköy'de (Tavium)[78] (**Harita 1**) ele geçmiş olan açık renk zeminli bezemeye sahip çanak-çömlekler bu durumu açıkça belgelemektedir. Ayrıca bu tarihten itibaren hem figürlü hem de bitkisel bezemelerde oluşan bazı değişikler göze çarpmaktadır. Örneğin hayvan figürlü bezemede cinsler oldukça azalırken, kuş dizileri kompozisyonlarda ana öge konumunda kullanılmaya başlanmıştır[79].

Şevket Dönmez, 2001 yılında Amasya Müzesi'nde korunmakta olan sarmaşık motifli iki kap üzerine kaleme aldığı bir makalede, yukarıda ayrıntılı şekilde tanımlanmış ve sınıflandırılmış olan bitkisel motiflerde, MÖ 5. yüzyılın başından itibaren önemli değişiklikler meydana geldiğini belirtmiş ve sürecin yaygın bitkisel süslemelerinden birinin sarmaşık yaprağı olduğunu vurgulamıştır. Şevket Dönmez'in sarmaşık yaprağı motifinin Anadolu'ya giriş tarihinin belirlenmesinde öneriler taşıyan bu yazısı, daha önceki yayınlarda söz konusu motifin Kızılırmak Havzası'na

[68] Dönmez 2001:89-99.
[69] Akarca 1960: 142-146.
[70] Özgüç 1982: Lev.72/5-6.
[71] Bossert 1957: Abb. 54a.
[72] Koşay/Akok 1966: Lev.71-72.
[73] Bayburtluoğlu 1979: Lev.181/31-33.
[74] Balkan/Sümer 1968: Res.17, çiz.12.
[75] Mikami/S.Omura 1988: Res.14/8; Mori/Omura 1990: Res.10/5; Omura 1991: Res.9/6.
[76] Alkım 1956: Res.17 a-b, 19, 20 a-b, 21-23.
[77] von der Osten 1937b: Fig.63/22, 64/4-5, 65, pl.V/3.
[78] K.Bittel 1942, abb.17/a-d; K.Strobel/C.Gerber 1999, abb.14
[79] Kuş dizilerinin kompozisyonlarda ana öge olarak kullanılmış olduğu en karakteristik örnek Kırşehir-Faklı Höyük'te ele geçmiştir (T.Mikami/S.Omura 1988, res.46-47, 52).

eski Yunan çömlekçiliğinin etkisi temelinde Hellenistik Dönem'de girmiş olduğu düşüncesine bir yanıt olarak kaleme alınmıştır. Şevket Dönmez'in tanıttığı örnekler içinde Amasya Müzesi'ne satın alma yoluyla girmiş ve Göynücek İlçesi Harmancık Köyü'nde bulunmuş bir çanak parçası üzerinde bej zeminli panel içinde görülen sarmaşık yaprağı motifinin bölgedeki varlığı tarihleme açısından önemli ve belirleyici olmuştur. Söz konusu sarmaşık yaprağı motifinin bir Geç Demir Çağı bezeme özelliği olan bej rengi tonlarındaki zemine sahip panel ya da alanlar üzerinde kullanılmış olması, Dönmez'in bu parçayı MÖ 6.yüzyıla yakın bir zaman dilimi içinde, olasılıkla MÖ 5. yüzyıl'ın ilk yarısına tarihlenmesine olanak sağlamıştır. Buna karşın Levent Zoroğlu'nun konu ile ilgili yayınları üzerinden yapılabilecek genel çıkarsamada, sarmaşık yaprağı motifinin Kızılırmak Havzası'na giriş tarihinin Hellenistik Dönem başları (MÖ 4. yüzyıl) olduğu anlaşılmaktadır.[80].

2007 yılında yine Şevket Dönmez tarafından Vezirköprü yakınlarındaki önemli bir Demir Çağı yerleşmesi olan Zindankaya'da[81] bulunmuş sarmaşık motifli amorf bir kap parçası, mevcut bilgi ve değerlendirmeleri başka bir boyuta taşımıştır. Söz konusu gövde parçasında, açık devetüyü astar üzerine koyu kahverengi ile resmedilmiş sarmaşık yaprağına benzeyen bir motif görülmektedir. Sapı ile betimlenmiş iri görünümlü yaprak, yüzey buluntusu olsa da, yapım özelliklerinin işaret ettiği kronolojik düzlemde MÖ 7.yüzyıl sonu ya da 6. yüzyıl başına tarihlenebilecek ipuçları barındırmaktadır. Ayrıca, basit ve sade görünümüyle Kızılırmak Havzası Demir Çağı boya bezemeli çanak – çömlekçiliğinde MÖ 5.yüzyıl başından itibaren yaygınlaştığı anlaşılan sarmaşık motifli bezeme için bir proto – tip oluşturabilecek özelliktedir.

Bunlara ek olarak, Maşat Höyük'ün Demir Çağı I. Yapı Katı son evresinde (MÖ 4.yüzyılın ilk yarısı) yani Hellenistik Dönem öncesine tarihlenen son safhasında ele geçmiş olan bir banyo teknesi üzerinde

[80] L.Zoroğlu 1983: 141
[81] Dönmez 2007: 143-160.

tavus kuşları ile görülen sarmaşıklar[82], bu motifin Kızılırmak Havzası resim sanatına Hellenistik Dönem öncesi alınmış olduğuna bir kez daha işaret etmektedir.

Her ne kadar Oluz Höyük 4. Mimari Tabakası'nda (MÖ 600 – 500) basit ve stilize görünümlü olarak belirse de, Kızılırmak Havzası çanak – çömlek atölyelerinin bezeme anlayışındaki değişimine koşut olarak sarmaşık yaprağı motifinin esas itibarı ile 2. Mimari Tabaka'dan itibaren (MÖ 425) belli bir şekil ve karakter kazanmaya başladığını söyleyebiliriz.

Yukarıda belirtilen Zindankaya ve Amasya Müzesi çanağı üzerindeki motifler çerçevesinde Kızılırmak Havzası çanak – çömlek atölyelerinin iç dinamikleri sonucu ortaya çıkmış olduğu ihtimali bulunan ve bu anlamda yerel bir bezeme ögesi olduğu anlaşılan sarmaşıkların Oluz Höyük'teki nitelikli örnekleri, Eskiyapar da dahil olmak üzere Kızılırmak Havzası ve yakın çevresindeki yerleşmelerin hiç birinde saptanamamıştır. Oluz Höyük sarmaşık motiflerinin çağdaşı olan diğer yerleşmelerin MÖ 5. yüzyıl tabakalarında görülmeyen özelliği açık devetüyü ya da bej zeminli panel ya da alanlar üzerine kahverenginin tonları kullanılarak ve özgün Demir Çağı kapları olan krater ve testilere işaret eden amorf gövde parçaları üzerinde saptanmış olmasıdır. Bu bağlamda, sarmaşık motifinin Kızılırmak Havzası'nın ürettiği kültürel bir değer olması noktasında genel bir kanı oluşmaya başlamıştır.

Demir Çağı'nın MÖ 330 yıllarında sona erdiği düşüncesi temelinde, MÖ 4.yüzyılın son çeyreğinden itibaren üretilmiş kaplar üzerinde yer alan sarmaşık motifli bezemenin Hellenistik Dönem adı altında değerlendirilmesi[83] güncel arkeolojik yaklaşımlarla çelişen bir durumdur. Oluz Höyük ve Zindankaya'da MÖ 6.yüzyıldan itibaren görülen sarmaşıkların, MÖ 1.yüzyıl içine değin varlığını korumuş olması, somut

[82] Özgüç 1982: lev.78/4a-b.
[83] Zoroğlu 1978:89-97.

anlamda Demir Çağı bezeme geleneğinin Kızılırmak Havzası'nda son 500 yılına işaret etmektedir. Aynı yaklaşımın sarmaşık motifinin yoğun olarak görüldüğü Eskiyapar ve Alişar için de uygulanması, söz konusu bitkisel motifin Kızılırmak Havzası'ndaki süreç bütünlüğüne işaret eden çok güçlü bulgulardır. Bu bağlamda Eskiyapar[84], Alişar Höyük[85], Boğazköy[86], Karasamsun[87], Topaklı[88] ve Ziyaret Suyu'nda[89] bulunmuş (**Harita 2**) ve MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren üretilmiş sarmaşıklı bezemeler Kızılırmak Havzası Demir Çağı sürecinin çanak – çömlek temelinde gelenek devamı olarak değerlendirilmelidir.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde korunmakta olan ve Amasya kökenli olduğu belirtilen boya bezemeli kantharos'un[90] (LEV.39) Demir Çağı bezeme geleneğinde oluşturulmuş açık bej paneli içinde yer alan doğal görünümlü sarmaşık motifleri, Hellenistik Dönem etkisiyle kap formlarındaki değişimlerin bile Kızılırmak Havzası Demir Çağı bezeme geleneklerinin devamlılığı için bir engel oluşturmadığına, bölgeye yabancı formlar üzerinde bile söz konusu motifi uygulayan zihniyetin gelenekçi yönüne işaret etmektedir.

Oluz Höyük 2. Mimari Tabakası'nda ortaya çıkarılan, devetüyü astarlı iri bir pithos üzerindeki renkli boya bantlarla oluşturulmuş alanın üst kısmında yer alan iri yapraklı, doğal görünümlü sarmaşıklar bu motifin yalnızca çanak – çömlek ve testi gibi küçük, krater gibi orta boy kapların yanı sıra, pithos gibi büyük kaplara da uygulandığını göstermesi bakımından önemlidir. 68.5 cm yüksekliğindeki pithos özelde sarmaşıklı bezemelerin genelde ise Demir Çağı boya bezekli çanak – çömleğinin yerel üretim olabileceğine işaret eden önemli bir üretim gibi görünmektedir. Bu boyuttaki iri ölçekli bir kabın bölge dışında bir

[84] Bayburtluoğlu 1979: 293-303.
[85] von der Osten 1937
[86] Bossert 1957
[87] Akarca 1960: 142-146.
[88] Zoroğlu, 1987: 67 Res:10
[89] Abdioğlu 2007: lev.20.
[90] Dolunay 1973: 20.

atölyede üretilip Oluz Höyük'e ihraç edilmiş olması ihtimali dönemin yol, nakliye ve ekonomik koşulları çerçevesinde pratik bir uygulama gibi görünmemektedir.

Çanak – çömleklerin yanı sıra sarmaşık motiflerinin boğa başı şeklindeki rythonlarda yoğun bir şekilde kullanılmış olması, yine Oluz Höyük'e özgü bir duruma işaret etmektedir. Bir bothrosta[91] (**Res.54**) ele geçmiş ve Demir Çağı çanak – çömlekleri tekniğinde üretilmiş boğa başı biçimli rython üzerindeki sarmaşıklar yerel atölyelerce bu motife verilen özel önemi göstermektedir. Rythonlara ait diğer iki parça üzerindeki sarmaşıklarda bu durumu pekiştirmektedir.

Oluz Höyük sarmaşık yaprağı motifli bezemelere sahip buluntu grubunun Orta Anadolu Demir Çağı mimari geleneğinde inşa edilmiş, buna karşın kültürel anlamda "Persleşmiş" bir yerleşmede[92] ele geçmiş olması, Anadolu arkeolojisinde ilk kez görülen bir durumdur. Akhaimenidlerin MÖ 5. yüzyılın ortalarında Oluz Höyük'e geldikleri ve kentin kuzeybatısındaki yüksek alanda mevcut yapıları yıkarak kendi mimari anlayışlarına uygun bir yol ile malikane (**Res.55; Res.56**) inşa etmiş oldukları 7. yılını tamamlayan Oluz Höyük kazı çalışmaları sürecinde gözlenmeye başlamıştır. Sarmaşık yaprağı motifli bezemeye sahip kaplar, parçalar halinde genelde mimari ile ilişkili bir konumda değil, daha ziyade kültür dolgusu içinde ele geçmiştir. Bu bağlamda sarmaşıklı bezemeye sahip çanak – çömleklerin mimari ile olan ilişkileri Oluz Höyük ile birlikte ilk kez açığa çıkmaya başlamıştır. Buna ilave olarak, kimi özenli kaplar ile rythonların bothroslarda bulunmuş olması, sarmaşık motifli kapların dinsel törenlerde kullanılmış olabileceğine işaret etmektedir. Yeni bir mimari anlayışla Oluz Höyük'ü iskan etmiş Pers seçkin zümresinin zevk anlayışını yansıtan sarmaşıklı kapların, belirli bir kalite düzeyini işaret etmekte olduğunu düşünmek mantıklı bir

[91] Yunanca çukur anlamına gelen bothros kullanılmayan bazı özel ya da dini nitelik taşıyan eşyaların gömüldüğü kutsal çukurlara verilen isimdir.
[92] Dönmez 2013: 103-140

yaklaşım olacaktır. Bununla birlikte dinsel tören kaplarının motiflerinden biri olması ise, sarmaşık yaprağını başka bir boyuta taşımaktadır. Yeni bir kazı olması nedeniyle Akhaimenid mimarisi ve tasarımı, henüz algılanmaya ve anlaşılmaya başlanmıştır. Bu tasarım içinde dinsel yapıların varlığı ve nasıl bir mimariye sahip oldukları konusu maddi kültür bulguların yardımıyla yanıtlandığında, dinsel özelliğine işaret ettiğimiz sarmaşık motifli kaplar ve rythonların mimari ile ilişkileri daha sağlıklı biçimde anlaşılacaktır.

Kızılırmak Havzası boya bezemeli çanak – çömlek temeli geleneğinde ortaya çıkışı ile gelişim süreci izlenebilen sarmaşık yaprağı motifinin "Akhaimenid Bowl" (Tulip Bowl) türü çanaklar üzerinde uygulanmış olması çanak – çömlek atölyelerinin "Persleşme" süreci ile olan ilişkisini belli bir oranda yansıtmaktadır. Yerel üretim oldukları hamur, astar ve boya gibi teknik yapı özelliklerinden anlaşılan, buna karşın Batı İran'dan Anadolu'ya taşınmış bir çanak türü üzerine sarmaşık motifi bezemesi uygulanması Kızılırmak Havzası'nın form temelinde yeniliklere açık olmakla birlikte bezeme uygulamasında muhafazakar bir yaklaşım ile geleneklerini devam ettirmiş olduğuna işaret etmektedir.

Bitkisel bezemenin diğer üç grubunu oluşturan yaprak, spiral ve tomurcuk bezemeli örnekler yayılım ve tarihleme açısından sarmaşık yaprağı grubu kadar bilgi sağlamazlar.

Yaprak bezemeliler rozet benzeri motifler ile lotusu anımsatan bitkilerle Kızılırmak Kavsi İçi'nde Kaman Kalehöyük[93], Hacıbektaş Höyük (Sulucakara Höyük)[94], Boğazköy - Büyükkale[95], Akalan[96], Kızılırmak Kavsi'nin güney ve güneydoğusunda Kültepe[97] ve Elbistan

[93] Omura 1992a Lev.IV./7 Res.II./3; Omura 1991 sf. 431 res 9 /6; Omura 1989 sf.356. res. 9/1 (2a yapı katı)
[94] Balkan/Sümer 1968 sf.17 res.17 çiz.12; Balkan/Sümer 1970 sf.37 res.2-3
[95] Bossert 1957 sf.64 abb 54a (Ia Yapı Katı)
[96] Cummer 1976 sf.36. fig.1/7
[97] Özgüç1971 sf.20, 141 Lev.XXII/4-5 (geç yapı katı)

Kara Höyük'ün[98] Hellenistik Dönem öncesi Geç Demir Çağı yapı katlarında saptanmışlardır. Mızrak yapraklı motif Oluz Höyük dışında yalnızca Elbistan Kara Höyük'de[99] ele geçmiştir.

Bu tez kapsamında incelenen 82 adet tüm kap, çanak – çömlek ve rython parçasının yalnızca 14 adeti bir form yansıtan özelliktedir. Çalışılan örneklerin %11'ine denk gelen bu oran, tezde form ve tip açısından ve bezeme form ilişkisinin saptanabilmesi bakımından oldukça yetersiz bir sayı yansıtmaktadır. 3 adet rython da düşüldüğünde, 66 adet amorf üzerinde gözlenen bitkisel motifler çoğunlukla orta ölçekli ve geniş gövdeli kapların bezemelerde kullanıldığına işaret etmektedir. Bu durumda testi, çömlek ve kraterlerin bitkisel bezemenin kullanılmış olduğu formlar içinde ön plana çıktıkları söylenebilir. 14 adet form yansıtan kap parçasının 8 adeti çanak, 2 adeti çömlek, 3 adeti krater ve 1 adeti pithostur.

Çanaklardan 4 adeti Tulip/Akhaimenid bowl formunda olup (LEV.32/70, 71; LEV.33/72; LEV.34/74), söz konusu kapların benzerleri Akhaimenidler'in MÖ 547'de Pteria savaşı ile Anadolu'ya girişlerinden sonra Doğu Anadolu'dan başlayarak Batı Anadolu'ya uzanan coğrafyada pek çok merkezde ele geçmiştir[100]. Akhaimenid Bowl tipi kapların sayısı bugüne değin Oluz Höyük'de 15'e ulaşmış durumdadır. Bunlardan 4 adedinin bitkisel bezemeli olması, toplamın %25'ini oluşturmaktadır. Diğer çanaklar düz yükselen ağız kenarlı (LEV. 16/35; LEV.20/44) ve dışa açılan ağız kenarlıdır (LEV. 29/64; LEV.31/68 (**Res.57**)). Bu tipteki çanaklar Geç Demir Çağı Anadolu merkezlerinde yaygın bir şekilde görülür.

Bitkisel bezemeye sahip 2 adet çömlekten ilki dışa açılan ağız kenarlı olup boyun kısmı belirginleştirilmiştir (LEV.24/56). Diğer çömlek çift

[98] Özgüç/Özgüç 1949 sf.30 Lev. XIX/3; Özgüç 1971 sf.18,140 Lev.XXVIII/2 (1.yapı katı)
[99] Özgüç/Özgüç 1949 sf.30 Lev. XIX/6 (1.yapı katı)
[100] Kalkan 2008: 32, 81, 120, 163, 215.

kulplu olup dışa açılan ağız kenarlıdır (LEV.29/65). Her iki çömlek parçası da tipik olup, hem Oluz Höyük hem de Kızılırmak Havzası ve yakın çevresi Demir Çağı yerleşmelerinde yaygın görülen tiplerdendir.

Alişar IV çanak – çömlek grubu ile birlikte Kızılırmak Havzası çanak – çömlek atölyelerinin Demir Çağı sürecine katkı yaptığı bir form olan kraterler, Orta Demir Çağı'nda siluet görünümlü geyik, keçi ve kuş figürleri ile stilize ağaç ve tek merkezli daire motifleri ile karakterize olan bir bezeme anlayışında üretilmişlerdir[101]. Oluz Höyük'de 6. Mimari Tabaka'dan (MÖ 9.yy) itibaren görülen (**Res.4**) kraterler kesintisiz olarak 2. Mimari Tabaka sonuna (MÖ 200) kadar devam etmiştir. Oluz Höyük'de Geç Demir Çağı'ndan itibaren (4. Mimari Tabaka, MÖ 600) bej alanlar ve panellerin egemen olduğu bir bezeme geleneği, krater formu üzerinde etkin olmuştur. Oluz Höyük kraterleri (LEV.7/20; 15/33; 18/39) üzerinde yer alan bitkisel bezemelerde Orta Demir Çağı'ndan temel alan bir geleneğin Hellenistik Dönem'e uzanan ve bitkisel bezemenin ağırlıkta olduğu bir sürecini yansıtmaktadır.

Oluz Höyük'de tek bir örnek ile temsil edilen sarmaşık yaprağı – spiral bezemeli pithos bu özelliğiyle aynı zamanda Kızılırmak Havzası ve yakın çevresindeki tek pithostur (LEV.38./82 (**Res.47a-b**)).

[101] Akurgal 1955: Abb.1, Taf.3b, Abb.2, Taf.3a, Abb.3, Taf.1-2, Abb, 4, Abb.7; Özkaya 1995: Levha 1-3, 17-21.

SONUÇ

Kızılırmak Havzası ve yakın çevresi Demir Çağı çanak – çömlek kültürü çerçevesinde boya bezeme tekniğinde oluşturulmuş bitkisel motifler ve bunların oluşturduğu kompozisyonlar Oluz Höyük temelinde ilk defa bu tez çalışmasında ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve Anadolu arkeolojisindeki yeri anlam kazanmaya başlamıştır.

Bitkisel bezemeler Yaprak, Spiral, Tomurcuk, Sarmaşık ve Basit olmak üzere türlerine göre 5 ana grupta incelenmiştir.

Demir Çağı çanak – çömleği içinde ayrı bir yeri olduğu anlaşılan bitkisel bezemeli çanak – çömlekte Geç Demir Çağı'ndan itibaren (MÖ 7. yüzyıl sonu - 6. yüzyıl başı) görülen değişim ve farklılaşma, söz konusu dönemde gerçekleşmiş politik olayların (bkz. 1.3.Kızılırmak Kavsi İçi ve Kuzey – Orta Anadolu'nun Tarihsel Coğrafyası) büyük olasılıkla yerel çanak – çömlek atölyelerine kültürel yansıması olarak değerlendirilebilir. Orta Demir Çağı'nda Alişar IV grubu temelinde çoğunlukla figürlü bezemelerin kullanıldığı kompozisyonlarda yardımcı motif olarak stilize ağaç ve başak gibi basit motiflerle karakterize olan bitkisel bezemenin, Geç Demir Çağı'nda yukarıda grupları belirtilen zenginliğe dönüşmesi, çanak – çömlek atölyeleri üzerindeki tek düze üretim için baskı kurmuş siyasi otoritenin ortadan kalkmasıyla açıklanabilir. Bitkisel bezemedeki zenginliğe doğru orantılı olarak, açık renk panel tekniği, bezemelerde birden fazla rengin kullanılmış olması (polikrom) ve stilize görünümden doğallığa geçiş Geç Demir Çağı'nın genel dönem özelliği olarak belirmektedir.

Bitkisel bezemenin bir önceki dönem olan Orta Demir Çağı'na (MÖ 9. yüzyılın ortası – MÖ 7. yüzyıl sonu) oranla artmış olması ile bir sonraki süreç olan Hellenistik Dönem'deki (MÖ 330 – 30) sürekliliği, Geç Demir Çağı'nda Kızılırmak Havzası ve yakın çevresi çanak –

çömlek atölyelerinin bitkisel bezemeyi ne denli benimsediklerine işaret etmektedir.

Bitkisel bezemeler içinde özel bir konumu olduğu Oluz Höyük 2. Mimari Tabaka'da (MÖ 425 - 200) ele geçmiş kaliteli üretimlerden anlaşılan sarmaşık yaprağı motifinin, Geç Demir Çağı'ndan başlayan ve önem kazanarak geleneksel bir şekilde formlar ve tipler değişse de Hellenistik Dönem içlerine değin rahatlıkla izlenmiş olması, Anadolu Demir Çağı yerel çanak – çömlekçiliğinin bezeme temelindeki sürekliliğini kanıtlamaktadır.

Sarmaşık yaprağı motifini özelde Oluz Höyük genelde ise Kızılırmak Havzası ve yakın çevresi çanak – çömlekçiliğinde ayrı bir yere koyan en önemli arkeolojik gerçeklik, bunların Oluz Höyük 2. Mimari Tabaka'da bothroslar içinde ele geçmiş olması ile krater ve rython gibi özel üretimlerde ısrarlı bir şekilde kullanılmış olduğunun anlaşılmasıdır.

Buna ilave olarak Oluz Höyük'de bulunmuş Tulip / Akhaimenid Bowl olarak adlandırılan özel tasarım çanaklar ile İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde korunmakta olan Amasya kökenli kantharos benzeri bir form üzerinde görülen sarmaşık yaprakları, Amasya yöresindeki çanak – çömlek atölyelerinin bölgeye etkilemiş yabancı formlar üzerinde yerel motiflerini uygulama konusunda muhafazakar bir tutumları olduğunu göstermektedir.

Kızılırmak Havzası'nda boya bezemeli çanak – çömlek geleneğinin Demir Çağı sürecindeki başlangıcı Karanlık Çağ'a (MÖ 1200 - 1000) değin uzanmaktadır. Boğazköy - Büyükkaya'da açığa çıkarılan Karanlık Çağ yerleşiminde ele geçen boya bezemeli çanak – çömleklerin, bu geleneğin ilk kanıtları olduğu bilinmektedir. Erken Demir Çağı'ndan başlayan süreçte, Alişar IV ve Alişar V gelenekleri ile karakterize olan boyalı çanak – çömleğin teknik yapı, astar, boya renkleri ve süsleme temelindeki devamlılığı, MÖ 1200'lerden MÖ 200'lere ulaşan 1000

yıllık uzun süreçte izlenebilmektedir. 1000 yıllık süreçte gözlenen geleneksellik Kızılırmak Havzası'na yabancı unsur olarak giren çanak – çömleklerin rahatlıkla fark edilmesini sağlamıştır (LEV.37/ 79; 80; 81). İthal olarak bölgeye getirilmiş olan yabancı unsurlar içinde Kıt'a Yunanistan kökenli Attika seramiği göze çarpan en önemli gruptur. Bu çerçevede düşünüldüğünde Oluz Höyük Demir Çağı bitkisel bezemeli çanak – çömleğinin yerel üretimler oldukları düşünülebilir.

Oluz Höyük Demir Çağı Mimari Tabakalarında (6 – 2. Mimari Tabakalar) ele geçmiş kaplar genel bir bakış açısıyla incelendiğinde, çanaklar, çömlekler, testiler (gaga ve yonca ağızlı), kraterler ve pithoslardan oluştuğu gözlenmektedir. Boya bezeme tekniğinin söz konusu bu formlar üzerinde % 7 oranında uygulandığı yukarıda belirtilmişti. Bu grubun % 9'unu oluşturan bitkisel bezemenin ise genellikle form vermeyen amorf parçalar üzerinde saptanmış olması sağlıklı bir form bezeme ilişkisi kurmaya engel olmaktadır. Bununla birlikte söz konusu amorfların geniş gövdeli kaplara ait olması, bitkisel motiflerin çömlek, testi ve kraterler üzerine uygulanmış olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca çanaklar, çömlekler, kraterler, rythonlar ve pithoslar üzerindeki motifler dikkate alındığında, bitkisel bezemenin neredeyse tüm Demir Çağı kap formları üzerinde kullanıldığı anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

Abdioğlu 2007: E. Abdioğlu. *"Sivas Ziyaretsuyu Kazısı Helenistik ve Roma Dönemi Seramikleri''* Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Ankara.

Akarca 1957: A.Akarca. *Karasamsun Kazısı'nda Bulunan Keramik* (İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doçentlik Tezi) İstanbul.

Akarca 1960: A. Akarca. "Yerli Pontos Seramiği" *V.Türk Tarih Kongresi*. Ankara: 142-146

Alkım 1956: U.B. Alkım. "Kırşehir Hüyüğü ve Topraküstü Buluntuları", *Belleten XX/77*: 61-77.

Alkım/Alkım/Bilgi 1988: U.B. Alkım /H. Alkım / Ö. Bilgi. *İkiztepe I. Birinci ve İkinci Dönem Kazıları/The First and Second Seasons' Excavations (1974-1975)*, Ankara.

Alkım/Alkım/Bilgi 2003: U.B. Alkım /H. Alkım / Ö. Bilgi. *İkiztepe II. Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci Dönem Kazıları (1976-1980),* Ankara.

Akurgal 1955: E. Akurgal. *Phrygische Kunst*. Ankara.

Alp 1963: S. Alp. "Amasya Civarında Zara Bucağında Bulunan Hitit Heykeli ile Diğer Hitit Eserleri", *Anadolu/Anatolia* VI: 91-126.

Alp 1977: S. Alp. "Maşathöyük'te Keşfedilen Hitit Tabletlerinin Işığı Altında Yukarı Yeşilırmak Bölgesinin Coğrafyası Hakkında" *Belleten XLI/164*, sf.637-647.

Alp 1979a: S.Alp. “Maşathöyük’te Keşfedilen Çiviyazılı Hitit Tabletleri” *Türk Tarih Kongresi VIII*, Cilt 1. 165-196.

Alp 1979b: S.Alp. “Remarques Sur la Gèographie de la Règion du Haut Yeşil-Irmak D’après les Tablettes Hittites de Maşat-Höyük” *Florilegium Anatolicum*. Mèlanges offerts a Emmanuel Laroche, Paris. 29-35.

Arslan 2007*:* M. Arslan. *Mithradates VI Eupator: Roma’nın Büyük Düşmanı*. Odin Yayıncılık. İstanbul.

Balkan/Sumer 1968: K. Balkan / O. Sumer. “1967 Yılı Hacı Bektaş Höyüğü (Suluca Karahöyük) Kazısı Ön-raporu”, *Türk Arkeoloji Dergisi XVI-2*: 15-19.

Balkan/Sumer 1970: K. Balkan / O. Sumer. “1968 Yılı Hacı Bektaş Höyüğü (Suluca Karahöyük) Kazısı Ön-raporu”, *Türk Arkeoloji Dergisi XVIII-1*: 37-49.

Barjamoviç 2005: G. Barjamoviç. *A Historical Geography of Ancient Anatolia in the Assyrian Colony Period.* Kophenag Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Copanhagen.

Bayburtluoğlu 1979: İ. Bayburtluoğlu. “Eskiyapar Phryg Çağı” *VIII. Türk Tarih Kongresi. Cilt I*. Ankara: 293-303.

Bilgi 1998: Ö. Bilgi. “MÖ. 2. Binyılda Orta Karadeniz Bölgesi”, *III. Uluslararası Hititoloji Kongresi*, Ankara: 63-75.

Bilgi 1999a: Ö. Bilgi. “Samsun-İkiztepe Arkeolojik Kazıları Tepe III Çalışmaları. 1993 ve 1994 Dönemi Sonuçları", *Anadolu Araştırmaları/Jahrbuch für Kleinasitische Forschung XV*: 137-165.

Bilgi 1999b: Ö. Bilgi. “Samsun-İkiztepe Arkeolojik Kazıları Tepe III Çalışmaları 1995 Dönemi Sonuçları”,

Anadolu Araştırmaları/Jahrbuch für Kleinasitische Forschung XV: 167-190.

Bilgi 1999c: Ö. Bilgi. “Samsun-İkiztepe Arkeolojik Kazıları Tepe III Çalışmaları 1996 Dönemi Sonuçları ve Genel Değerlendirme", *Anadolu Araştırmaları/Jahrbuch für Kleinasitische Forschung XV*: 191-230.

Bittel 1942: K. Bittel. *Kleinasiatische Studien*. İstanbul.

Bittel 1974: K. Bittel. “ Bemerkungen zur sogenannten galatischen Keramik” Mansel’e Armağan/Mélanges Mansel. Ankara, 227-237.

Bossert 1957: E.M. Bossert. “Funde nachhethitischer Zeit”, *Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft 89*: 58-67.

Bulut 2007: H. Bulut. *Daskyleion’da Akhaemenid Satraplığı Sonu ve Hellenistik Dönem* (Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi). İzmir.

Cate 1967: H.ten Cate. “Murşiliş Northwestern Campaings-A Commentary” *Anatolica I*. 44-61

Cummer 1976: W.W. “Cummer. Iron Age Pottery from Akalan” *Istanbuller Mitteilungen* 26. 31-36.

Doğan-Alparslan/Alparslan 2010: M. Doğan-Alparslan ve M. Alparslan. “Oluz Höyük’te Bulunan Bir Hitit Mührü”, *Kašku Ülkesi’nin Önemli Kenti. 2007 ve 2008 Dönemi Çalışmaları Genel Değerlendirmeler ve Ön Sonuçlar/ The Principal Site of Kašku Land. The Preliminary Reports of 2007 and 2008 Seasons General Evaluations and Results* (Ed. Ş. Dönmez). Ankara: 87-88.

Dolunay 1973: N. Dolunay. *İstanbul Arkeoloji Müzeleri* Ak Yayınları Sanat Kitapları Serisi İstanbul

Dinçol/Yakar 1974: A. Dinçol / J. Yakar. “Nerik Şehrinin Yeri Hakkında – The Theories on the Localization of Nerik Reconsidered“, *Belleten,* XXXVIII/152 563-572, 573-582.

Dönmez 1994: Ş. Dönmez. *Orta Anadolu Geç Demir Çağı Boya Bezekli Çanak – Çömleği* (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul.

Dönmez 2001: Ş. Dönmez. “Amasya Müzesi’nden Boya Bezekli İki Çanak Işığında Kızılırmak Kavsi Geç Demir ve Helenistik Çağları Çanak-Çömleğine Yeni Bir Bakış”, *TÜBA-AR 4*,Ankara. 89-99.

Dönmez 2004: Ş. Dönmez. “Boyabat-Kovuklukaya: A Bronze Age Settlement in the Central Black Sea Region, Turkey”, *Ancient Near Eastern Studies 41*: 38-82.

Dönmez 2005a: Ş. Dönmez. “Yeni Arkeolojik Bulguların Işığında İÖ 2. Binyılda Sinop/Sinop Province in the Second Millennium B.C.”, *Belleten LXVIII/251*: 1-31.

Dönmez 2005b: Ş. Dönmez. “Sinop Province in the Second Millennium BC”, *V. Uluslararası Hititoloji Kongresi/Acts of the Vth International Congress of Hittitology* (Ed. A. Süel). Ankara: 259-286.

Dönmez 2006: “Some Observations on the Socio-Economic Structure and Ethnic Make-Up of the Black Sea Region during the Iron Age in the Light of New Evidence”, *Ancient West & East 5/1-2*: 13-43.

Dönmez 2007: Ş. Dönmez. "Zindankaya: The Largest Known Iron Age Settlement in the Central Black Sea Region, Turkey", *Eirene XLIII. Third International Congress on Black Sea Antiquities (Pontic Congress)***.** (Ed. P.Kitzler) (Prague - 11-18 September 2005). Prague: 143-160.

Dönmez 2008: "An Overview of the 2nd Millennium BC Cultures of the Central Black Sea Region in the Light of New Research", *TÜBA-AR 11*: 85-104.

Dönmez 2009a: Ş. Dönmez. "Karadeniz'de Bir Hitit Yerleşimi", *Aktüel Arkeoloji 11*: 32-33.

Dönmez 2009b: Ş. Dönmez. "Bir Anadolu Kralı Yeniden Doğuyor", *NTV Tarih 6:* 9-10.

Dönmez 2010: Ş. Dönmez. "Demir Çağı'nı Anlamak, Anlatmak" *Haberler 30*. Türk Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü. İstanbul: 15-16.

Dönmez 2010a: Ş. Dönmez. "Amasya İli Arkeolojik Araştırma Tarihçesi", *Amasya Oluz Höyük. Kašku Ülkesi'nin Önemli Kenti. 2007 ve 2008 Dönemi Çalışmaları Genel Değerlendirmeler ve Ön Sonuçlar/The Principal Site of Kašku Land. The Preliminary Reports of 2007 and 2008 Seasons General Evaluations and Results* (Ed. Ş. Dönmez). Ankara: 11-12.

Dönmez 2010b: Ş. Dönmez. "Amasya ve Yakın Çevresinin Tarihi Coğrafya Sorunlarına Genel Bir Bakış", *Amasya-Oluz Höyük. Kašku Ülkesi'nin Önemli Kenti. 2007 ve 2008 Dönemi Çalışmaları Genel Değerlendirmeler ve Ön Sonuçlar/The Principal Site of Kašku Land. The Preliminary Reports of 2007 and 2008 Seasons General Evaluations and Results (*Ed. Ş. Dönmez). Ankara: 13-17.

Dönmez 2010c: Ş. Dönmez. “Oluz Höyük’le İlgili Genel Bilgiler”, *Amasya-Oluz Höyük. Kašku Ülkesi’nin Önemli Kenti. 2007 ve 2008 Dönemi Çalışmaları Genel Değerlendirmeler ve Ön Sonuçlar/The Principal Site of Kašku Land. The Preliminary Reports of 2007 and 2008 Seasons General Evaluations and Results* (Ed. Ş. Dönmez). Ankara: 19-20.

Dönmez 2010d: Ş. Dönmez. “Oluz Höyük 2007 ve 2008 Dönemi Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar”, *Amasya-Oluz Höyük. Kašku Ülkesi’nin Önemli Kenti. 2007 ve 2008 Dönemi Çalışmaları Genel Değerlendirmeler ve Ön Sonuçlar/The Principal Site of Kašku Land. The Preliminary Reports of 2007 and 2008 Seasons General Evaluations and Results* (Ed. Ş. Dönmez). Ankara: 59-69.

Dönmez 2010e: Ş. Dönmez. “The Preliminary Reports of 2007 and 2008 Seasons General Evaluations and Results: A Summary”, *Amasya-Oluz Höyük. Kašku Ülkesi’nin Önemli Kenti. 2007 ve 2008 Dönemi Çalışmaları Genel Değerlendirmeler ve Ön Sonuçlar/The Principal Site of Kašku Land. The Preliminary Reports of 2007 and 2008 Seasons General Evaluations and Results* (Ed. Ş. Dönmez). Ankara: 70-78.

Dönmez 2010f: Ş. Dönmez. “Perslerin Kayıp Satraplık Merkezi Bulundu”, *NTV Tarih 12*: 13-14.

Dönmez 2010g: Ş. Dönmez. “Altın İskender”, *NTV Tarih 22*: 15.

Dönmez 2010h: Ş. Dönmez. “Oluz Höyük. Karadeniz’de Bir Hitit Kenti”, *Aktüel Arkeoloji 18*: 104-111.

Dönmez 2010ı: Ş. Dönmez. “Oluz Höyük Kazısı Üçüncü Dönem (2009) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar”, *Colloquium Anatolicum IX*: 275-306.

Dönmez 2011a: Ş. Dönmez. "Okuma-Yazma Bilmeyen Halkın Kayıt Sistemi", *NTV Tarih 27* (Nisan 2011): 11.

Dönmez 2011b: Ş. Dönmez. "Oluz Höyük Kazısı Dördüncü Dönem (2010) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar", *Colloquium Anatolicum X*: 103-128.

Dönmez 2011c: Ş.Dönmez. "A Crater Fragment with Partridge Figures from Oluz Höyük, Central Black Sea Region, Turkey", *Ancient West & East 10*, Leuven 339-347.

Dönmez 2011d: Ş. Dönmez. "Oluz Höyük Kazısı 2009 Dönemi Çalışmaları", *32. Kazı Sonuçları Toplantısı -4*. Ankara: 92-110.

Dönmez 2012a: Ş. Dönmez. "Oluz Höyük. Karadeniz'de Persler", *Aktüel Arkeoloji 25*: 140-145.

Dönmez 2012b: Ş. Dönmez. "Amasya-Oluz Höyük. Anadolu'da Öncü Türklerin İlk İzleri", *NTV Tarih 36* (Ocak 2012): 26-35.

Dönmez 2013: Ş.Dönmez. "Oluz Höyük: Kuzey – Orta Anadolu'nun Kralî Pers Merkezi" *Güneş Karadeniz'den Doğar/Lux ex Ponto Euxino. Sümer Atasoy'a Armağan Yazılar/Studies Presented in Honour of Sümer Atasoy* (Ed. Ş. Dönmez) Ankara. 103-140

Dönmez/Naza-Dönmez 2007: Ş. Dönmez/E.E. Naza-Dönmez. "Amasya-Oluz Höyük Kazısı 2007 Dönemi Çalışmaları: İlk Sonuçlar", *Collouquim Anatolicum VI*: 49-74.

Dönmez/Naza-Dönmez 2009a: Ş. Dönmez/E.E. Naza-Dönmez. "Amasya-Oluz Höyük Kazısı 2007 Dönemi Çalışmaları: İlk Sonuçlar", *Belleten LXXIII/267*: 395-421.

Dönmez/Naza-Dönmez 2009b: Ş. Dönmez/E.E. Naza-Dönmez. "Oluz Höyük Kazısı İkinci Dönem (2008) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar", *Collouquim Anatolicum VIII*: 125-170.

Dönmez/Naza-Dönmez 2009c: Ş. Dönmez/E.E. Naza-Dönmez. "Amasya-Oluz Höyük Kazısı 2007 Dönemi Çalışmaları: İlk Sonuçlar", *30. Kazı Sonuçları Toplantısı-4*. Ankara: 87-106.

Dönmez/Naza-Dönmez 2010a: Ş. Dönmez/E.E. Naza-Dönmez. "Oluz Höyük 2007 Dönemi Çalışmaları", *Amasya-Oluz Höyük. Kašku Ülkesi'nin Önemli Kenti. 2007 ve 2008 Dönemi Çalışmaları Genel Değerlendirmeler ve Ön Sonuçlar/The Principal Site of Kašku Land. The Preliminary Reports of 2007 and 2008 Seasons General Evaluations and Results* (Ed. Ş. Dönmez). Ankara: 21-31.

Dönmez/Naza-Dönmez 2010b: Ş. Dönmez/E.E. Naza-Dönmez. "Oluz Höyük 2008 Dönemi Çalışmaları", *Amasya-Oluz Höyük. Kašku Ülkesi'nin Önemli Kenti. 2007 ve 2008 Dönemi Çalışmaları Genel Değerlendirmeler ve Ön Sonuçlar/The Principal Site of Kašku Land. The Preliminary Reports of 2007 and 2008 Seasons General Evaluations and Results* (Ed. Ş. Dönmez). Ankara: 33-57.

Dönmez/Naza-Dönmez 2010c: Ş. Dönmez/E.E. Naza-Dönmez. "Amasya-Oluz Höyük Kazısı 2008 Dönemi Çalışmaları: Yeni Sonuçlar ve Değerlendirmeler", *Höyük 2*: 1-28.

Dönmez/Naza-Dönmez 2010d: Ş. Dönmez/E.E. Naza-Dönmez. "Oluz Höyük Kazısı 2008 Dönemi Çalışmaları", *31. Kazı Sonuçları Toplantısı -3*. Ankara: 379-400.

Dönmez/Özdemir 2010: Ş.Dönmez / C. Özdemir "Amasya İlinde Yeni Araştırmalar: Oluz Höyük ve Doğantepe Kazıları", *VII. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri/Acts of the VIIth International Congress of Hittitology*. I.Cilt/Vol.I. (Ed. A. Süel). Ankara. 221-244.

Dönmez/Yurtsever-Beyazıt 2008: Ş.Dönmez/A.Yurtsever-Beyazıt "A General Look at the Central Black Sea Region of Turkey during the Middle Bronze Age and A New Approach to the Zalpa Problem in the Light of New Evidence" *Anatolia and the Jazira during the Old Assyrian Period. Old Assyrian Archives, Studies, Vol.3* (Ed. J.G. Dercsen) (Leiden 15-16 December 2005) Leiden: 101-135

Dönmez/Yurtsever-Beyazıt 2013: Ş.Dönmez/A.Yurtsever-Beyazıt "Oluz Höyük Kazısı Altıncı Dönem (2012) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar" *Collouquim Anatolicum XII*. 165-192.

Erdal 2010: Y.S. Erdal. "Oluz Höyük Kazılarından Ele Geçen İnsan İskeletlerine Ait Antropolojik Araştırmaların İlk Sonuçları", *Amasya-Oluz Höyük. Kašku Ülkesi'nin Önemli Kenti. 2007 ve 2008 Dönemi Çalışmaları Genel Değerlendirmeler ve Ön Sonuçlar/The Principal Site of Kašku Land. The Preliminary Reports of 2007 and 2008 Seasons General Evaluations and Results* (Ed. Ş. Dönmez). Ankara: 93-107.

Genz 2000: H. Genz. „Die Eisenzeit in Zentralanatolien im Lichte der keramischen Funde vom Büyükkaya in Boğazköy/Hattuşa," *TÜBA-AR 3*: 35-56.

Genz 2003: H. Genz. “The Early Iron Age in Central Anatolia,” Identifying Changes: *The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions*. Proceedings of the International Workshop (Istanbul, November 8-9, 2002). İstanbul: 179-191.

Genz 2004: H. Genz. *Büyükkaya I. Die Keramik der Eisenzeit, Funde aus den Grabungskampagnen 1993 bis 1998*. Mainz am Rhein.

Kalkan 2008: H. Kalkan. *“MÖ. 6-4. Kalkan H. “MÖ. 6-4. Yüzyıllarda Doğu Anadolu: Arkeolojik Veriler Işığında Tarihsel ve Kültürel Değerlendirme”* Doktora Tezi Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.

Koşay/Akok 1966: H.Z. Koşay/M. Akok. *Alaca Höyük Kazısı 1940-1948’deki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor/Ausgrabungen von Alaca Höyük Vorbericht über die Forschungen und Entdeckungen von 1940-1948*. TTKY. Ankara.

Kökten/Özgüç/Özgüç 1945: İ.K.Kökten/N.Özgüç/T.Özgüç. “1940 ve 1941 Yılında Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Samsun Bölgesi Hakkında İlk Kısa Rapor” *Belleten IX./35*: 361-400.

Kuzuoğlu 2007: R. Kuzuoğlu. *Eski Assurca Metinlerde Geçen Coğrafya Adları.* (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara.

Landsberger 1948: B. Landsberger. *Sam’al: Studien zur Entdeckung der Ruinenstätte Karatepe*:1. Lfg. Türk Tarih Kurumu Yayınları. 7-16.

Maier 1963: F. Maier. “Bemerkungen zur sogenannten galatischen Keramik von Boğazköy” *Jarhbuch des Deutschen Archàologischen Instituts 78*: 218 – 255.

Matsumura 2005: K. Matsumura. *Die Eisenzeitliche Keramik in Zentralanatolien aufgrund der Keramik in Kaman-Kalehöyük* (Freien Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi). Berlin.

Omura 1989: S. Omura. “1987 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazıları”, *X. Kazı Sonuçları Toplantısı-I*, Ankara: 353-368.

Omura 1991: S. Omura. “1989 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazıları”, *XII. Kazı Sonuçları Toplantısı-I*, Ankara: 427-443.

Omura 1992: S.Omura. *Kaman-Kalehöyük 1*. Ibaraki.

Onar 2010a: V. Onar. “Oluz Höyük Kazısı 2008 Dönemi Arkeozoolojik Sonuçları”, *Amasya-Oluz Höyük. Kašku Ülkesi’nin Önemli Kenti. 2007 ve 2008 Dönemi Çalışmaları Genel Değerlendirmeler ve Ön Sonuçlar/The Principal Site of Kašku Land. The Preliminary Reports of 2007 and 2008 Seasons eneral Evaluations and Result* (Ed. Ş. Dönmez). Ankara: 111-120.

Onar 2010b: V. Onar. “Amasya-Oluz Höyük Kazısı 2008 Dönemi Arkeozoolojik Sonuçları”, *Höyük 2*: 29-54.

Onar 2010c: V. Onar. “Amasya-Oluz Höyük Kazısı 2008 Yılı Arkeozoolojik Sonuçları”, *25. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*. Ankara 2010: 263-278.

Osten 1937: H.H. von der Osten. *The Alishar Höyük. Seasons of 1930-32. Part III*. Chicago.

Özkaya 1995: V. Özkaya. *İÖ Erken Birinci Binde Frig Boyalı Seramiği*. Erzurum.

Mikami/Omura 1988: T. Mikami ve S.Omura. "1986 Kırşehir İli Sınırları İçinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", *V. Araştırma Sonuçları Toplantısı - II*, Ankara: 123-156.

Mori/Omura 1990: M. Mori ve S. Omura. "1988 Kaman-Kalehöyük Kazıları", *XI. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, Ankara: 335-355.

Müller-Karpe 2001: V. Müller-Karpe. "Zur frühhethitischen Kultur im Mündungsgebiet des Maraššantija". *Atkendes IV. Internationalen Kongresses für Hethitologie. Herausgegeben von Gernot* Wilhelm. Wiesbaden: 430-442.

Ökse 1993: T. Ökse. *Önasya Arkeolojisi Seramik Terimleri*. İstanbul. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Özgüç 1948: T. Özgüç. "Samsun Hafriyatının 1941-1942 Neticeleri", *III Türk Tarih Kongresi*. Ankara.

Özgüç 1971: T. Özgüç. *Demir Devrinde Kültepe ve Civarı.* Ankara

Özgüç 1982: T. Özgüç. *Maşat Höyük II. Boğazköy'ün Kuzeydoğusunda Bir Hitit Merkezi/A Hittite Center Northeast of Boğazköy*. Ankara

Özgüç/Özgüç 1949: T.Özgüç/N.Özgüç. *Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Karahöyük Hafriyatı Raporu.* Ankara.

Özsait/Özsait 2002: M. Özsait / N. Özsait. "Amasya'da Erken Demir Çağ Keramikleri" *Arkeoloji ve Sanat* 107:17-24

Postgate 2008: J.N. Postgate, "The chronology of the Iron Age seen from Kilise Tepe", *Ancient Near Eastern Studies* 45 (2008) 166-187.

Sevin 1998a: V. Sevin. “Tarihsel Coğrafya”, *Kapadokya* (Ed. M. Sözen). İstanbul: 44-61.

Sevin 1998b: V. Sevin. “MÖ I. Binyıl: Demir Çağı”, *Kapadokya* (Ed. M. Sözen). İstanbul:170-193.

Strobel/Gerber 1999: K. Strobel ve C. Gerber. “Tavium (Büyüknefes) Feldforschungen des Jahres 1997”, *XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı –I,* Ankara: 297-314.

Yüksel/Dönmez/Tarhan-Bal/Keçeli 2010: F.A. Yüksel/Ş. Dönmez/O. Tarhan-Bal/Z. Keçeli. “Amasya-Oluz Höyük 2008 Yılı Arkeojeofizik Araştırmaları Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) Uygulamaları”, *25. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*. Ankara: 165-179.

Yüksel/Hoşkan/Dönmez 2010: F.A. Yüksel/N. Hoşkan/Ş. Dönmez. “Application of Geophysical Methods for Archaeological Excavation (2009) in Amasya-Oluz Höyük (Yassı Höyük”), *The Symposium on the Application of Geophysics to Environmental and Engineering Problems (SAGEEP),* (11-15 April 2010), Keystone. Colorado: 1968-1970.

Yüksel/Tarhan-Bal/Keçeli 2010a: F.A. Yüksel/O. Tarhan-Bal/Z. Keçeli. “Oluz Höyük Kazısı Jeofizik Araştırmaları ve Coğrafik Bilgi Sistemi (CBS) Uygulamaları”, *Amasya-Oluz Höyük. Kašku Ülkesi’nin Önemli Kenti. 2007 ve 2008 Dönemi Çalışmaları Genel Değerlendirmeler ve Ön Sonuçlar/The Principal Site of Kašku Land. The Preliminary Reports of 2007 and 2008 Seasons General Evaluations and Results* (Ed. Ş. Dönmez). Ankara: 123-136.

Yüksel/Tarhan-Bal/Keçeli 2010b: F.A. Yüksel/O. Tarhan-Bal/Z. Keçeli. “Amasya-Oluz Höyük 2008 Yılı Arkeojeofizik Araştırmaları Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) Uygulamaları”, *Höyük 2*: 55-65.

Zoroğlu 1978: L. Zoroğlu. *Hellenistik Çağ'da Kızılırmak Havzası Boyalı Seramiği* (Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara

Zoroğlu 1979: L. Zoroğlu. "Eskiyapar'da Bulunan Kızılırmak Havzası (Galat Denilen) Boyalı Seramikleri", *VIII. Türk Tarih Kongresi, 11–15 Ekim 1976 Ankara* I. Cilt, 345–354.

Zoroğlu 1983: L. Zoroğlu. "İstanbul ve Bonn'da Bulunan İki Skyphos*", Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 3*: 135-144.

Zoroğlu 1986: L. Zoroğlu. "Kızılırmak Havzası Kaplarının Biçim ve Süs Gelişimine Örnekler", *IX. Türk Tarih Kongresi,* 21–25 Eylül 1981 Ankara. 459–472.

Zoroğlu 1987: L. Zoroğlu."Kızılırmak Havzası Kapları", A. Çilingiroğlu (Edit.) *Anadolu Demir Çağları,* İzmir, 65–70.

Res.1

Res.2

Çekerek Irmağı (*Zuliya/Skylax*)
Geldingen Ovası
Oluz Höyük
Image © 2013 DigitalGlobe
388 m
Google earth
2010
Görüntü Tarihi: 7/13/2010
36 T 722133.52 d D 4491733.02 m K yükseklik 437 m göz hizası 1.81 km

Res.3

b. 542

Res.4

Res.5

Res.6

Res. 7

Res.8

Res.9

Res.10

Res.11

Res.12

Res.13

Res.14

Res.15

Res.16

Resim 17

Res.18

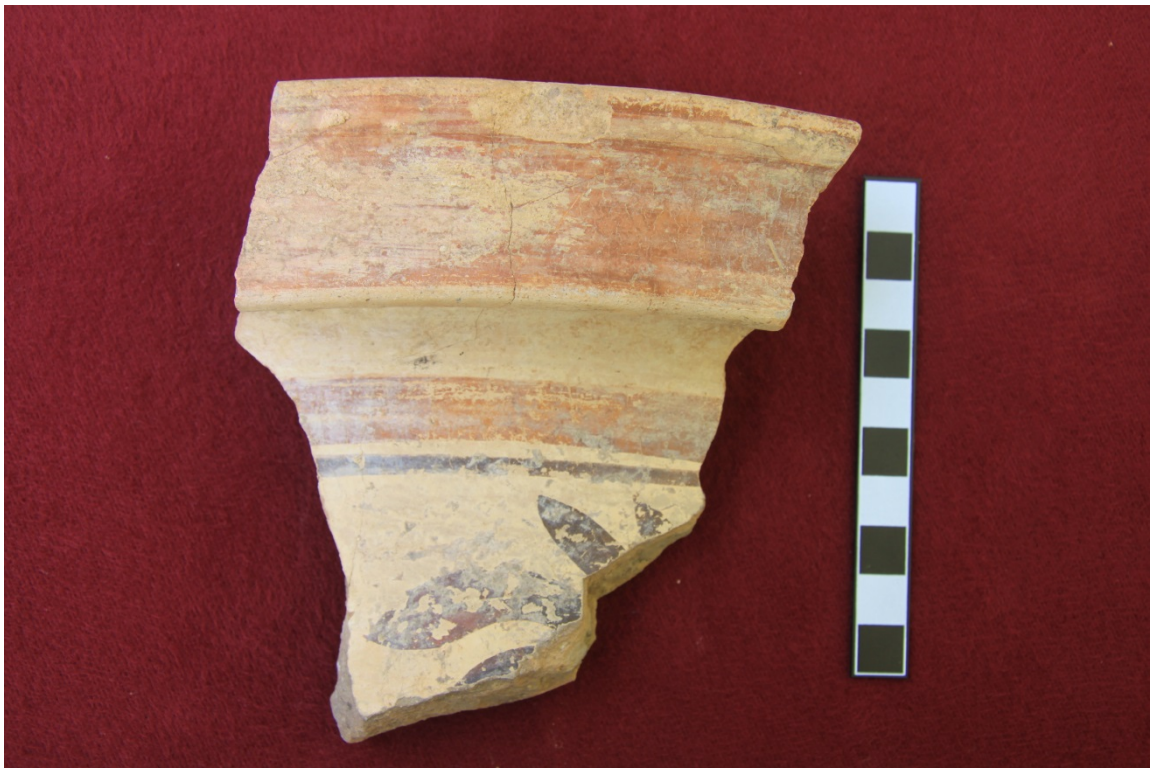
Res.19

Res.20

Resim 21

Res.22

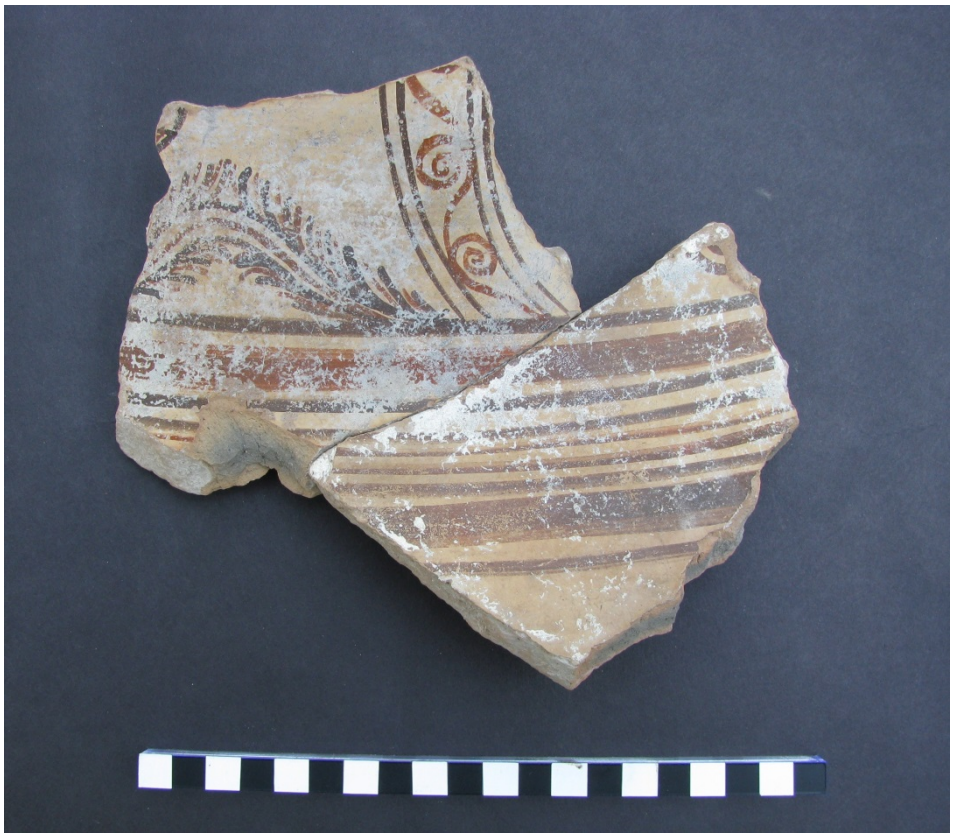
Res. 23

Resim 24

Res. 25

Res.26

Resim 27

Res.28

Res.29

Res. 30

Res. 31

Res. 32

Res.33

Res. 34a

Res. 34b

Res. 35

Res.36

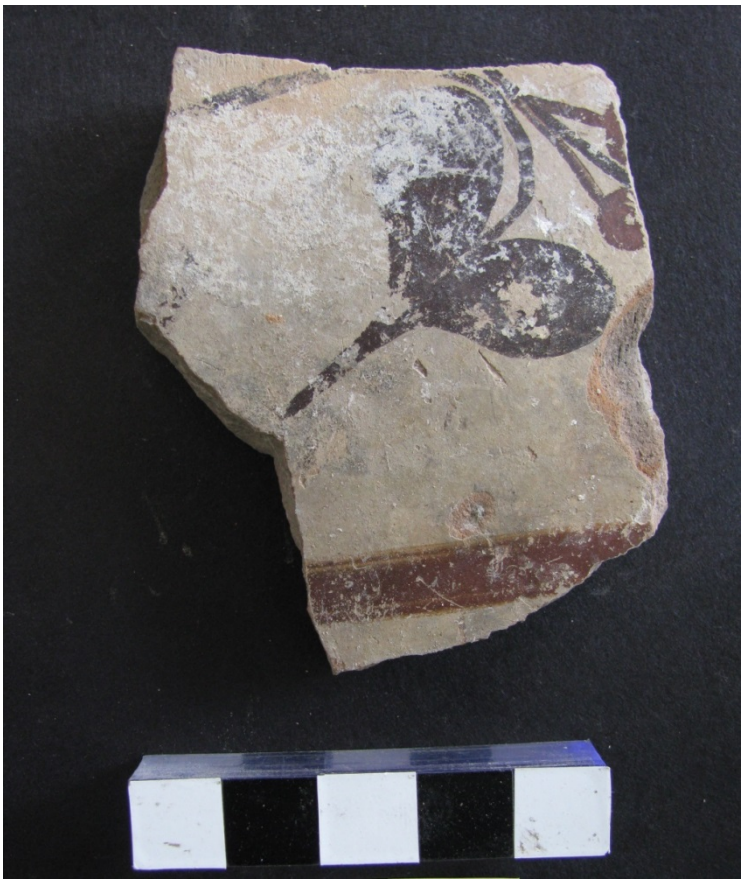
Res.37

Res.38

Res.39

Res. 40

Res.41

Res.42

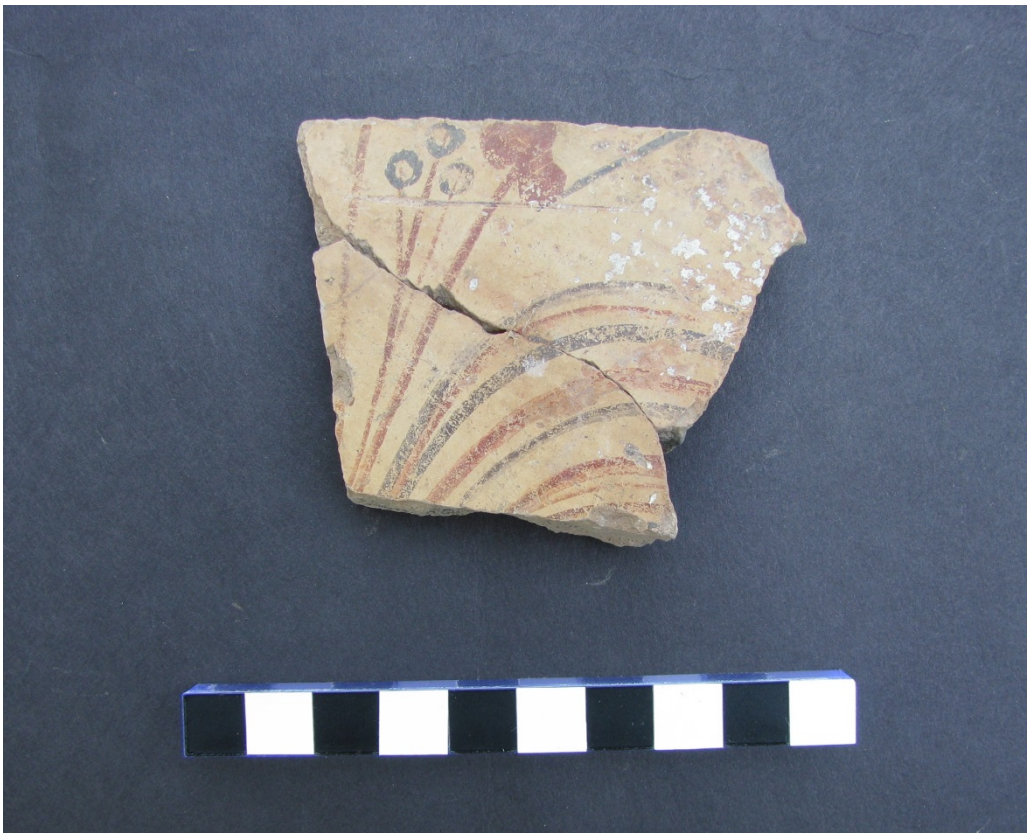
Res.43

Res.44

Res.45

Res.46

Res.47a

Res.47b

Res.48a

Res.48b

Res.49

Res.50

Res. 51

Res.52

Res.53

Res.54

Res.55

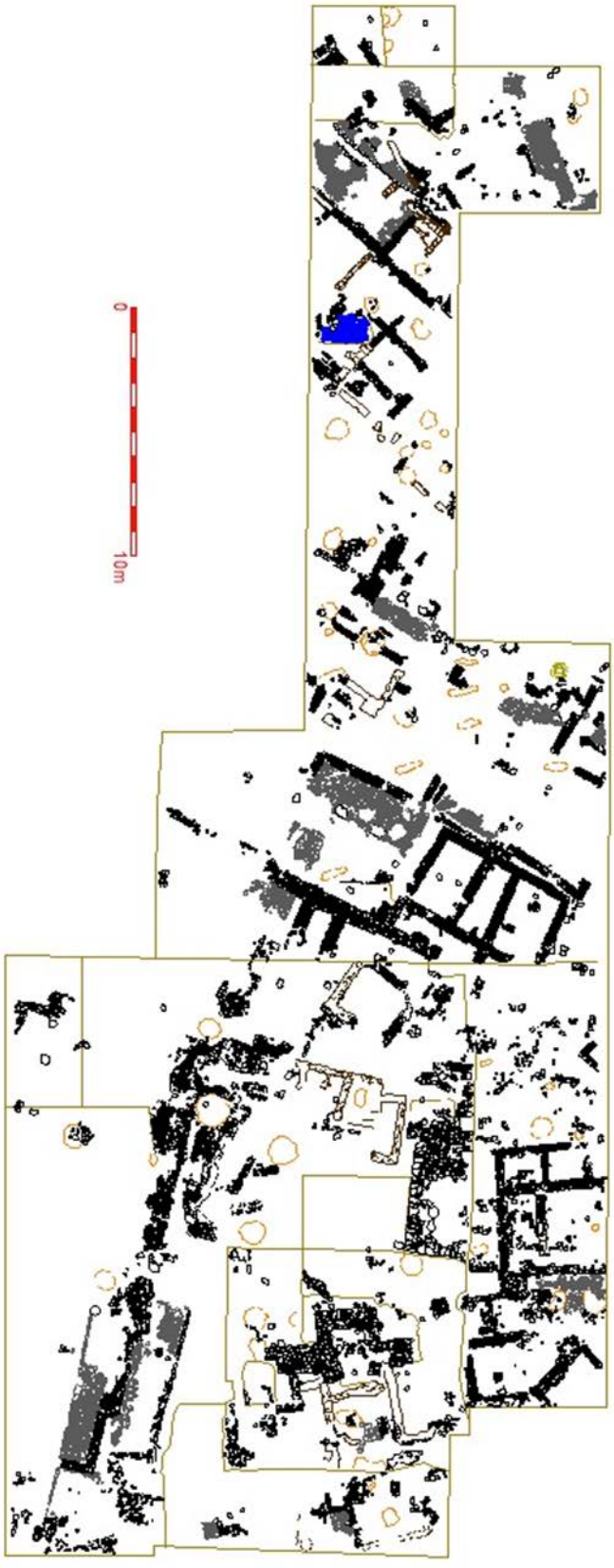
Res.56

Res.57

Res.58

Plan